

Niepokonani

Pracownicy NIK

w opozycji demokratycznej

Niepokonani

Pracownicy NIK

w opozycji demokratycznej

Projekt „Niepokonani. Pracownicy Najwyższej Izby Kontroli w opozycji demokratycznej”

Zespół do Spraw Historii i Upamiętniania Najwyższej Izby Kontroli podjął, w październiku 2024 roku, inicjatywę zachowania w zbiorowej pamięci naszej Instytucji działalności osób, które w mrocznych czasach PRL podejmowały działalność opozycyjną.

Uznaliśmy, że prezentowane wówczas postawy – niezależności, troski o państwo, walki o uczciwość w życiu publicznym – są fundamentem etosu kontrolerów i pracowników Najwyższej Izby Kontroli, który warto propagować, utrwalać i kontynuować niezależnie od zmieniających się uwarunkowań.

Zwróciliśmy się z apelem do obecnych i byłych pracowników NIK o podzielenie się swoimi wspomnieniami z tamtych czasów. Wystawa prezentowana w NIK od 13 grudnia 2024 r. oraz niniejsza publikacja są pierwszym efektem tego przedsięwzięcia.

Zamierzamy kontynuować dokumentowanie udziału pracowników NIK w działalności opozycyjnej.

Zdajemy sobie sprawę, że to dopiero początek.

Obecnych i byłych pracowników NIK, których biogramy nie zostały jeszcze opracowane, prosimy o kontakt z Danutą Bolikowską i Elżbietą Południk-Siewierską, które w ramach działalności Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania NIK są odpowiedzialne za realizację tego projektu.

Prosimy o kontakt na adres e-mail: historia@nik.gov.pl lub telefonicznie pod numerami telefonu: 728 820 032 lub 728 699 114.

Wystawę „Niepokonani. Pracownicy NIK w opozycji demokratycznej” przygotował 13 grudnia 2024 r. Zespół do Spraw Historii i Upamiętniania NIK oraz Wydział Wydawniczy w Biurze Gospodarczym Najwyższej Izby Kontroli. Wystawa jest częścią projektu historycznego, upamiętniającego pracowników opozycjonistów, działających dla wolnej Polski i niezależnej Najwyższej Izby Kontroli.

Kurator wystawy: Danuta Bolikowska

Projekt wystawy i opracowanie graficzne: Eliza Kozielska

Koncepcja projektu: Elżbieta Południk-Siewierska

Koordynacja projektu: Konrad Jaros, Jolanta Kruszewska

Redakcja: Danuta Bolikowska

Skany: Eliza Kozielska, Paweł Przestrzelski

Druk i oprawa: Rafał Kaniasty, Paweł Sobczyński

Dokumenty i zdjęcia przekazali nieodpłatnie: Danuta Bolikowska, Piotr Babinetz poseł na Sejm RP, Tomasz Cyranka, Jacek Jezierski, Jacek Kozłowski, Robert Kwiatkowski, Małgorzata Piekarczyk, Elżbieta Południk-Siewierska, Jacek Stankiewicz, Barbara Stasiak, Jan Szczerba, Marek Tischner, Paweł Czesław Zalewski, Tomasz Ziemiński – za co serdecznie dziękujemy.

Inne źródła: Archiwum NIK, domena publiczna, Instytut Pamięi Narodowej <https://odznaczeni-kwis.ipn.gov.pl/>, Encyklopedia Solidarności <https://www.encysol.pl/>, Stowarzyszenie Wolnego Słowa <https://sws.org.pl/>, Federacja Młodzieży Walczącej <http://www.fmw.org.pl/>, Studencka Agencja Fotograficzna Terra, „Od wolnego słowa do wolności. Bibuła 1976–1989”, wyd. Stowarzyszenie Wolnego Słowa, Warszawa 2009, „Niezależne Zrzeszenie Studentów 1980–1989. Obrazy”, wyd. IPN, Kraków 2010, „Pokolenie 82–90. Niezależne Zrzeszenie Studentów na Uniwersytecie Warszawskim we wspomnieniach (1982–1990)”, wyd. IPN, Warszawa 2011, W. Świetlik, „Polska Stasiaka”, wyd. Unitas, Siedlce 2022, K. Hałacińska, *Młodzież i krzyże. Strajki szkolne w Miętnej i Włoszczowie*, „Biuletyn IPN” nr 12 (229), 2024.

Najwyższa Izba Kontroli
Warszawa, ul. Filtrowa 57
www.nik.gov.pl
e-mail: historia@nik.gov.pl

Warszawa 2025

13 grudnia 1981 roku

komunistyczna władza, strzelając do strajkujących i aresztując działaczy „Solidarności”, siłą spacyfikowała naród.

Naród, obudzony wyborem Polaka Karola Wojtyły na papieża.

Naród odzyskujący nadzieję na niepodległość w karnawale „Solidarności”. Naród wolny, mimo represji za przekonania.

W stanie wojennym część działaczy przeszła do podziemia i dalej robiła to, co należy. Byli wśród nich przyszli pracownicy NIK.

Czas pokazał, że zło da się dobrem zwyciężyć, a zbrojne formacje WRON i ZOMO odeszły w niesławie na śmietnik historii. Przypominamy tamte wydarzenia, dzięki dokumentom i fotografiom pozyskanym od pracowników i kierownictwa Najwyższej Izby Kontroli.

Pamiętajmy, że niezależność i niepodległość nie jest nam dana na zawsze. Trzeba umieć stanąć w ich obronie. Tak, jak to wówczas robili nasi Koledzy i Koleżanki, którzy potem, już w wolnej Polsce, pracowali i pracują dla niej w Najwyższej Izbie Kontroli.

Zespół do Spraw Historii i Upamiętniania NIK

Walerian Pańko

(1941–1991)

Prezes Najwyższej Izby Kontroli w roku 1991

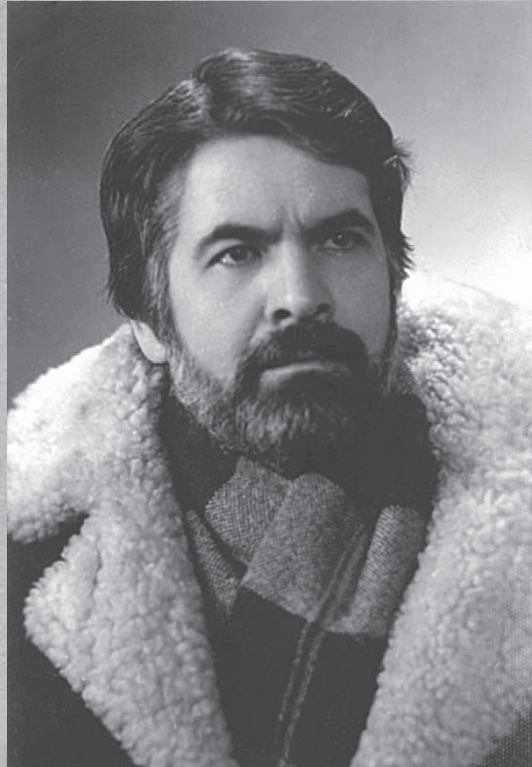
Z biogramu IPN Odznaczeni Krzyżem Wolności i Solidarności

Walerian Pańko został aktywnym członkiem NSZZ „Solidarność” od chwili jego powstania. Pełnił funkcje doradcy „Solidarności”, jak również doradcy „Solidarności Wiejskiej”, jako ekspert podczas strajków brał udział w porozumieniach w Radomiu i Ustrzykach.

Dnia 13 XII 1981 r. internowany w Jastrzębiu Zdroju, przeniesiony następnie do ośrodka odosobnienia w Jaworzu. Zwolniony z internowania 16 I 1982 r.

Pan Walerian Pańko był jednym z sygnatariuszy „Listu otwartego do Sejmu PRL” dot. uwolnienia aresztowanych i amnestii dla skazanych. W latach 1983–86 w związku z podejrzeniem o kontynuowanie działalności związkowej był kontrolowany operacyjnie i poddany licznym represjom. U Waleriana Pańko przeprowadzono przeszukanie mieszkania, założono podstępny telefoniczny i kontrolę korespondencji, zastrzeżono wyjazdy zagraniczne. Walerian Pańko był kontrolowany zarówno w miejscu zamieszkania, jak i w miejscu pracy na Uniwersytecie Śląskim.

Uczestnik obrad Okrągłego Stołu reprezentujący opozycję. W 1989 r. z ramienia Komitetu Obywatelskiego „Solidarności” został posłem. 23 maja 1991 r. wybrany przez Sejm RP na Prezesa Należytej Izby Kontroli. Najgłośniejszą kontrolą NIK za jego prezesury była kontrola Funduszu Obsługi Zadłużenia Zagranicznego. Zginął tragicznie 7 X 1991 r. w niewyjaśnionych do dziś okolicznościach w wypadku samochodowym, na cztery dni przed zaprezentowaniem wyników kontroli FOZZ w Sejmie.

Walerian Pańko, zdjęcie zrobione po internowaniu, 1982 r.

6

67 L. 02.

CA 02630

DECYZJA NR KA 08/81
o internowaniu

Ustaje, że postępowanie na wolności obywatela

nazwisko i imię Pańko Walerian

imięna rodziców Teodor i Stefania Marosz

data i miejsce urodzenia 8.10.1941r. Turze Pole - /osłj. krosnieński/

sawid (zajęcie) i miejsce pracy Kier. Zakładu - Uniwersytet Śląski Katowice

miejsce zamieszkania Katowice ul. Tłapowa 7 d /45

zagrażałby bezpieczeństwu Państwa i porządkowi publicznemu przez to, że

reprezentuje narozumy stosunek do PRL i komunistów mające

międzynarodowe. Doradca „Solidarności” w Katowicach.

na podstawie art. 42. dekretu z dnia 12.12.1981r. o ochronie bezpieczeństwa

Państwa i porządku publicznego w czasie obywatelstwa stanu wojennego

postanawia się:

1. internować ob. Pańko Walerian

2. umieścić go w ośrodku odosobnienia w

3. wykonanie decyzji skierować Kier. Zakładu

Katowice, dnia 12.12.1981r.

KOMENDANT WOJEWÓDZKI MD

18.12.81r.

Wojewódzki Urząd,
Katowice, dnia 18.12.81r. w sprawie
oświadczenia o wolności obywatela
Państwa i porządku publicznego
w czasie obywatelstwa stanu wojennego
na podstawie art. 42. dekretu z dnia 12.12.1981r.
o ochronie bezpieczeństwa
Państwa i porządku publicznego
w czasie obywatelstwa stanu wojennego
postanawia się:
1. internować ob. Pańko Walerian
2. umieścić go w ośrodku odosobnienia w
3. wykonanie decyzji skierować Kier. Zakładu

Katowice, dnia 18.12.81r.

KOMENDANT WOJEWÓDZKI MD

Wojewódzki Urząd,
Katowice, dnia 18.12.81r. w sprawie
oświadczenia o wolności obywatela
Państwa i porządku publicznego
w czasie obywatelstwa stanu wojennego
na podstawie art. 42. dekretu z dnia 12.12.1981r.
o ochronie bezpieczeństwa
Państwa i porządku publicznego
w czasie obywatelstwa stanu wojennego
postanawia się:
1. internować ob. Pańko Walerian
2. umieścić go w ośrodku odosobnienia w
3. wykonanie decyzji skierować Kier. Zakładu

List Waleriana Pańki z internowania do żony Urszuli

Marsz internowanych

Przyšli po nas uszq, uszq ziemie
Kajolaukami stekli sen i strach
Rozpugli z nami wojne dzienne
Na nasze wymagistro; na swój kraj
Francie ^{tam u obywateli} ~~ca-umai~~ za nami do dnia
Nie francie rodzka ta mieda
Wojenne nikt nie a z nami ta mieda
Ze Polska beda dosto wie zginie

Maszenie stenci; Solidarni
Z kopalni i z szkod; z biur i przed
Teraz boga, jeniec, bankier; kamni
Wszystkie mamy cele, wspólny ból

Refren ...

Nawym wspólnym celem; w Polsce wolni
Choć do tego celu wiele drogi
Sprawdźcie wszystkie drogi między zolami
Nasze bronią wiera, niż Bóg
Refren ...

Niech wspieram Wasze was kochaj
Serce, upór, rozum w siebie wnieś
Myśli o odwiecie odstępaj
Polaków potęgę wspólnie pisz
Refren

Bractwie krwi nie chcemy rozdać kłopot
Choć nana spłynęła u kopalni głę
Lecz nie dopuszczamy wrogów ~~złoty~~ ^{złoty}
Bracie! bracie! domni kłóty zry
Refren

Lech Kaczyński

(1949–2010)

Prezes Najwyższej Izby Kontroli w latach 1992–1995

Z biogramu IPN Odznaczeni Krzyżem Wolności i Solidarności

Działacz opozycji demokratycznej, prawnik i polityk, prezydent m.st. Warszawy, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.

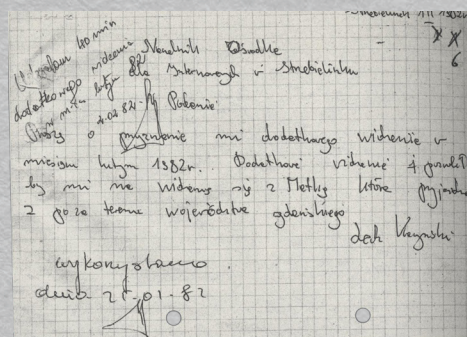
Jesienią 1977 r. za pośrednictwem brata Jarosława nawiązał współpracę z Biurem Interwencyjnym Komitetu Samoobrony Społecznej „KOR”, kierowanym przez Zofię i Zbigniewa Romaszewskich. Prowadził szkolenia z zakresu prawa pracy dla robotników. Od 1978 r. działał w Wolnych Związkach Zawodowych. W latach 1978–1980 wraz z Joanną i Andrzejem Gwiazdami prowadził dla robotników wykłady z prawa pracy i historii PRL. Pisywał w niezależnym „Robotniku Wybrzeża” oraz kolportował wśród robotników pisma „Robotnik” i „Biuletyn Informacyjny KSS „KOR””.

W 1981 r. został delegatem gdańskiego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” na I Zjazd Krajowy Delegatów związku w Gdańsku; wybrano go na członka komisji programowej. Przewodniczył zespołowi do spraw uregulowania stosunków z Polską Zjednoczoną Partią Robotniczą.

W czasie stanu wojennego był internowany w obozie w Strzebielinku od 13 grudnia 1981 r. do 15 października 1982 r. Od 1983 r. brał udział w posiedzeniach Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej oraz w pracach tajnej Regionalnej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność”. Od 1985 r. wchodził w skład regionalnej Rady Pomocy Więźniom Politycznym w Gdańsku. Pod koniec lat 80. stał się bliskim współpracownikiem Lecha Wałęsy, lidera „Solidarności” i późniejszego prezydenta Polski. W czasie strajków w 1988 r. w maju i sierpniu był doradcą robotników strajkujących w Stoczni Gdańskiej. 16 września 1988 r. brał udział w rozmowach „Solidarności” z przedstawicielami władz w Magdalence pod Warszawą. Od grudnia tego roku należał do Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie.

Od lutego do kwietnia 1989 r. brał udział w obradach tzw. podstolików powstałych w związku z rozmowami Okrągłego Stołu (gdzie zasiadał w zespole do spraw pluralizmu związkowego). Od kwietnia 1989 r. wchodził w skład prezydium Krajowej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność”. W lipcu i sierpniu 1989 r. był ze strony NSZZ „Solidarność” członkiem zespołu ds. negocjacji ze Stronnictwem Demokratycznym i Zjednoczonym Stronnictwem Ludowym w sprawie powołania koalicyjnego rządu.

Zginął 10 kwietnia 2010 roku w katastrofie smoleńskiej.

Jacek Jezierski

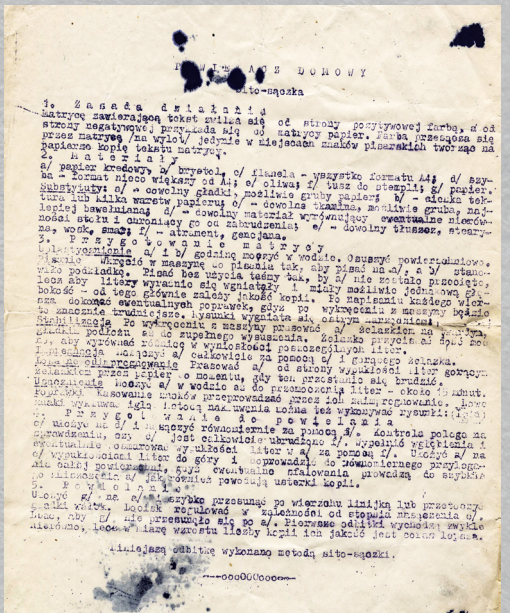
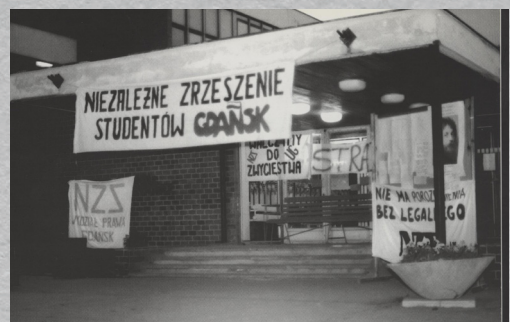
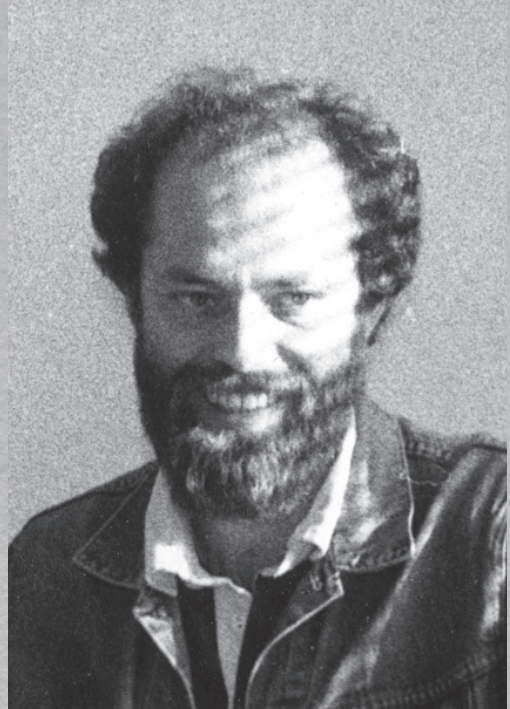
Prezes Najwyższej Izby Kontroli w latach 2007–2013

Biogram

W 1981 r. współzałożyciel i pierwszy przewodniczący Niezależnego Zrzeszenia Studentów na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Gdańskiego. Uzyskał tytuł magistra biologii ze specjalnością ekologią zwierząt. Stan wojenny zastał go na Spitzbergenie, gdzie wyjechał wraz z innymi badaczami i realizował roczną wyprawę naukową Uniwersytetu Gdańskiego w polarnej stacji badawczej Polskiej Akademii Nauk. Po powrocie kontynuował działalność opozycyjną. Podczas studiów związany z NZS. W 1983 r. rozpoczął pracę w Stacji Ornitologicznej Instytutu Zoologii PAN w Górkach Wschodnich. W latach 1985–1990 jako opozycjonista i taternik utrzymywał się z prac wysokościowych prowadzonych przez Klub Wysokogórski „Trójmiasto”, w którym pracowali działacze opozycji. Klub był rozpracowywany przez SB i tajnych współpracowników.

W dokumentach IPN zachował się zapis: TW „Heniek” doniósł, że w oparciu o członków Klubu Wysokogórskiego „Trójmiasto w Gdańsku ul. Długa ma powstać organizacja o charakterze bojówki. Kontakty tej organizacji tworzone są systemem trójkowym mającym zapewnić konspirację. Grupa ta ma dążyć do uzyskania broni, a ponadto zajmować się kolportażem i powielaniem ulotek antypaństwowych. Prawdopodobnie występują w niej byli członkowie „Solidarności”, członkowie KOR i Ruchu Młodej Polski.

Od 1990 do 1992 Jacek Jezierski był pracownikiem w Biurze ds. Ekologii Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”. 15 czerwca 1992 objął stanowisko wicedyrektora Zespołu Ochrony Środowiska i Gospodarki Przestrzennej w Najwyższej Izbie Kontroli. Po reorganizacji został wicedyrektorem Departamentu Ochrony Środowiska i Budownictwa NIK. 1 sierpnia 1998 r. został powołany na wiceprezesa Najwyższej Izby Kontroli, w 2007 na Prezesa NIK. Aktualnie jest Radcą Prezesa NIK.

Krzysztof Kwiatkowski

Prezes Najwyższej Izby Kontroli w latach 2013–2019

Biogram

Prawnik, polityk, minister sprawiedliwości. Będąc uczniem liceum w Zgierzu, w wieku 17 lat wstąpił w 1988 r. do podziemnej Federacji Młodzieży Walczącej. Studia rozpoczął na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego, ukończył je na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Działał aktywnie w Niezależnym Zrzeszeniu Studentów, był członkiem władz krajowych stowarzyszenia (m.in. wiceprezesem).

W latach 1994–1998 sprawował mandat radnego Rady Miasta Zgierza, a od 1998 do 2002 r. – Rady Powiatu Zgierskiego. W okresie 2002–2006 pełnił funkcję wiceprezydenta Zgierza. W latach 2006–2007 sprawował mandat radnego Sejmiku Województwa Łódzkiego, był jego wiceprzewodniczącym. W latach 1997–2001 pełnił funkcję sekretarza osobistego prezesa Rady Ministrów Jerzego Buzka. W latach 2009–2011 był ministrem sprawiedliwości, a od 2009 do 2010 r. – prokuratorem generalnym. 26 lipca 2013 r. został powołany przez Sejm na Prezesa Najwyższej Izby Kontroli i sprawował funkcję do sierpnia 2019 r. Senator Rzeczypospolitej Polskiej.

„Dziennik Łódzki”:

„Kariere polityczną zaczynał jako siedemnastolatek, w 1988 r. wstąpił do Federacji Młodzieży Walczącej. W Łodzi uważano go za radykalnego zadymiarza. W kraju rządziła koalicja SLD z PSL, a Kwiatkowski i jego brat Sebastian organizowali legalne manifestacje, ale zawsze naprzeciw nich stawiała policja i kończyło się pałowaniem. Wszystkie agencje w kraju obieżyły zdjęcia popychanego przez policjantów Kwiatkowskiego, który wyglądał jak prawicowy ekstremista”.

Wojciech Lewicki, współzałożyciel Federacji Młodzieży Walczącej

DLACZEGO
ZOMONAS
ZNÓW BIŁE

Marian Banaś

Prezes Najwyższej Izby Kontroli od 2019 r.

Z biogramu IPN

Odznaczeni Krzyżem Wolności i Solidarności

Urodzony w 1955 roku w Piekielniku. Jako student prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1976–81 współzałożyciel i działacz Akcji na Rzecz Niepodległości. Kolporter wydawnictw drugoobiegowych, m.in. pisma Komitetu Obrony Robotników „Robotnik”. Związany z krakowskim Studenckim Komitetem Solidarności, a następnie Ruchem Obrony Praw Człowieka i Obywatela i Konfederacją Polski Niepodległej.

Od jesieni 1980 r. referent prawny w Sekcji Interwencji Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego, a następnie Zarządu Regionu Małopolskiej „Solidarności”. Wiceprzewodniczący Komisji Zakładowej „Solidarności” Pracowników Etatowych Zarządu Regionu. Związany z Ruchem Młodej Polski.

Po wprowadzeniu stanu wojennego, 17 grudnia 1981 r. został zatrzymany w związku z działalnością Akcji na Rzecz Niepodległości i internowany. Osadzony w ośrodkach odosobnienia w Nowym Wiśniczu, Rzeszowie-Załężu oraz Kielcach-Piaskach. W związku z oskarżeniem o organizowanie nielegalnych zebrań oraz kolportaż ulotek tymczasowo aresztowany. 5 lutego 1982 r. wyrokiem Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego skazany na 4 lata pozbawienia wolności. Karę odbywał w zakładach karnych w Raciborzu, Strzelcach Opolskich oraz Kłodzku. Zwolniony 30 listopada 1982 r. po uzyskaniu przerwy w odbywaniu kary (ostatecznie resztę kary darowano na mocy aktu łaski Rady Państwa). Jednocześnie usunięty z aplikacji sędziowskiej.

Współzałożyciel powołanego 22 kwietnia 1984 r. Komitetu Pomocy Więzionym za Przekonania związanego z podziemnymi strukturami małopolskiej „Solidarności”. W latach 1984–87 redaktor naczelny podziemnego pisma „Homo Homini”, wydawanego przez Komitet.

W 1985 r. współzałożyciel wywodzącej się z KPN Polskiej Partii Niepodległościowej. W latach 1985–89 członek Prezydium Rady Naczelnej oraz przewodniczący Okręgu Południowego w Krakowie.

Od 1992 r. pracował w NIK. Od 2005 r. do 2008 r. był podsekretarzem stanu w Ministerstwie Finansów i szefem Służby Celnej. Od grudnia 2016 r. sekretarz stanu w Ministerstwie Finansów oraz szef Krajowej Administracji Skarbowej i Służby Celnej. Pełnił również funkcje Generalnego Inspektora Informacji Finansowej oraz Pełnomocnika Rządu do Spraw Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na Szkodę Rzeczypospolitej Polskiej lub Unii Europejskiej. 4 czerwca 2019 r. został ministrem finansów. 30 sierpnia 2019 r. powołany przez Sejm RP na prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

KOMENDA WOJEWÓDZKA
MAŁOPOLSKA
Piotrowice Małopolskie

18 L. dz.

DECYZJA NR 396
o internowaniu

Uznając, że pozostawanie na wolności obywatela
nazwisko i imię BANAŚ Marian
imiona rodziców Józef
data i miejsce urodzenia 13.07.1955 r. - Piekielnik
zawód (zajęcie) i miejsce pracy
miejsce zamieszkania Kraków, ul.
zagroziłoby bezpieczeństwu Państwa i porządkowi publicznemu przez to, że
może destruktoryjnie oddziaływać na otoczenie, zwiastować
powodować objawy paniki przez rozpowszechnianie nieprawdzi-
wych i szkodliwych wiadomości itp.
na zasadzie art. 42 dekretu z dnia 12.12.1981r. o ochronie bezpieczeństwa
Państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego
postanawia się:
1. internować ob. Mariana BANASIA
i umieścić go w ośrodku odosobnienia w ZK Wiśnicz Nowy
2. wykonanie decyzji zlecić Grupa Śledcza KW MO w Krakowie

KOMENDANT WOJEWÓDZKI MO
[Podpis]

....., dnia 198... r.

Ze wspomnień

Marian Banaś: *W sobotę 12 grudnia około godz. 16 pojechałem do żony do Czchowa. W niedzielę wczesnym rankiem obudziła mnie płaczącym głosem teściowa mówiąc, że przed chwilą widziała w telewizji Wojciecha Jaruzelskiego, ogłaszającego wprowadzenie stanu wojennego w Polsce. Wyskoczyłem z łóżka i razem z żoną wysłuchaliśmy pamiętnego przemówienia Jaruzela, które nadawano na okrągło.*

Zrozumiałem, że to już koniec legalnej działalności „Solidarności”, i że trzeba będzie dalej walczyć w konspiracji, w której działałem jako niepodległościowiec od roku 1974. Zdawałem sobie sprawę, że lada moment mogę być aresztowany.

17 grudnia 1981 wieczorem zorganizowałem kolejne spotkanie w Krakowie, na ulicy Jaracza. Po jakiejś godzinie usłyszałem dzwonek do drzwi. Pomyślałem, że to właściciele. Podszedłem do drzwi i przekręciłem zamek, ale tańczuszka jeszcze nie odsunąłem. W tym momencie paru silnych mężczyzn z tamtej strony wtargnęło z impetem do pokoju i rzuciło się na mnie. Zdążyłem jeszcze krzyknąć do kolegów: „Esbecja!”.

Marek Zająkała

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli w latach 2007–2011

Z Encyklopedii „Solidarności”

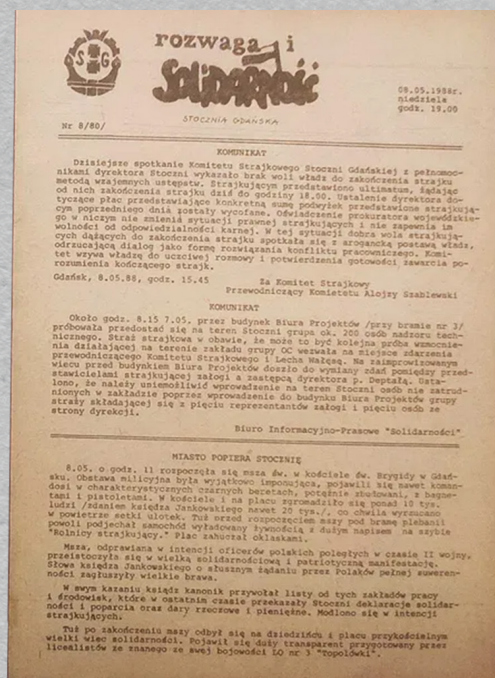
Absolwent Uniwersytetu Gdańskiego, Wydziału Filologii Polskiej. We wrześniu 1980 współzałożyciel Niezależnego Zrzeszenia Studentów Polskich (później NZS) na UG; sekretarz, członek Prezydium Tymczasowego Komitetu Założycielskiego NZSP na UG, następnie Prezydium NZS; XI–XII 1981 współorganizator strajku solidarnościowego ze studentami radomskiej Wyższej Szkoły Inżynierskiej, członek Prezydium Uczelnianego Komitetu Strajkowego.

14–15 XII 1981 współorganizator strajku, członek Uczelnianego KS; 15–16 XII 1981 r. uczestnik strajku w Stoczni Gdańskiej im. Lenina, reprezentant (z Leszkiem Biernackim) NZS w KS. W okresie XII 1981–VI 1983 r. współorganizator SKS NZS Trójmiasto, organizator siatki wymiany informacji, kolportażu ulotek; w 1982 r. redaktor „Niezależnego Serwisu Informacyjnego SKS NZS Trójmiasto”, członek zespołu redakcyjnego podziemnego pisma „CDN”. W latach 1983–1989 członek zespołu redakcyjnego (m.in. z Donaldem Tuskiem, Wojciechem Dudą, Jackiem Kozłowskim) podziemnego pisma „Przegląd Polityczny”. W latach 80. XX w. pracownik Robotniczego Klubu Sportowego Stoczniowiec i Spółdzielni Świetlik (później Gdańsk). W V i VIII 1988 r. drukarz (z Jackiem Kozłowskim, Donaldem Tuskiem i Andrzejem Zarębskim) podziemnego wydania pisma „Rozwaga i Solidarność”.

W latach 1990–1991 kierownik działu depesz w „Gazecie Gdańskiej”, 1991–1992 dyrektor generalny Departamentu Informacji i Analiz w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego Kancelarii Prezydenta Lecha Wałęsy. W Najwyższej Izbie Kontroli w latach 1992–1998 wicedyrektor Departamentu Planowania i Koordynacji, 2000–2003 dyrektor Departamentu Pracy, Spraw Socjalnych i Zdrowia, 2003–2006 dyrektor Departamentu Obrony Narodowej i Bezpieczeństwa Wewnętrznego. W latach 2006–2007 podsekretarz, następnie sekretarz stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej. W 2007–2011 wiceprezes NIK, następnie radca Prezesa NIK i dyrektor Departamentu Obrony Narodowej; był także członkiem Kolegium Najwyższej Izby Kontroli.

Ze wspomnień

Radosław Peterman: *Przebudzenie wśród studentów spowodował wybuch protestów robotniczych. Jeszcze przed zakończeniem strajku w Stoczni Gdańskiej, 27 sierpnia 1980 r., spotkała się grupa gdańskich studentów: Andrzej Friedel, Paweł Huelle, Jacek Jancelewicz, Donald Tusk, Marek Zająkała i Andrzej Zarębski, która przygotowała Apel studentów Trójmiasta z propozycjami reform na uczelniach wyższych. Jednym z głównych postulatów było żądanie utworzenia niezależnej, samorządnej organizacji studenckiej o charakterze apolitycznym, która według autorów apelu miała się stać „autentyczną reprezentacją wszystkich studentów, bez względu na ich poglądy polityczne”. Ponadto gdańscy studenci domagali się zaprzestania represjonowania wyznawców poglądów politycznych odmiennych od oficjalnych i zaniechania ideologizacji nauk humanistycznych. Kilka dni później został powołany Tymczasowy Komitet Założycielski Niezależnego Zrzeszenia Studentów Polskiego Uniwersytetu Gdańskiego. Była to pierwsza taka organizacja studencka w kraju. Podobne struktury zaczęły się pojawiać na innych polskich uczelniach.*

Jacek Kozłowski

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli od 2023 roku

Z Encyklopedii „Solidarności”

Absolwent Uniwersytetu Gdańskiego, kierunek geografia (1980). W latach 1980–1983 projektant w Biurze Planowania Przestrzennego w Gdańsku, 1984–1988 starszy asystent na Wydz. Biologii i Nauk o Ziemi UG, 1988–1990 sekretarz redakcji dwutygodnika katolickiego „Gwiazda Morza”.

Od IX 1980 w „S”; członek KZ w BPP. Od X 1980 redaktor i redaktor techniczny pisma Niezależnego Zrzeszenia Studentów Polskich (później NZS) „Reduta”, od IV 1981 serwisu informacyjnego Biura Informacji Prasowej „S”, „BIPS”. 1981–IV 1982 zasadnicza służba wojskowa, 12–13 XII 1981 na przepustce, zatrzymany w Biurze KK w Gdańsku, po kilku dniach zwolniony.

W 1982 współzałożyciel, następnie członek redakcji i redaktor techniczny podziemnego pisma „CDN”, od 1983 podziemnego „Przeglądu Politycznego”. 12 XII 1983 aresztowany pod zarzutem przechowywania i kolportażu podziemnych wydawnictw, osadzony w AŚ w Gdańsku, 8 VI 1984 zwolniony na wolną stopę, postępowanie umorzono na mocy amnestii. W V i VIII 1988 podczas strajków w Stoczni Gdańskiej im. Lenina drukarz (poza stoczną, wraz z Donaldem Tuskiem, Markiem Zająką i Andrzejem Zarębskim), sekretarz redakcji i redaktor podziemnego pisma TKZ SG „Rozwaga i Solidarność”, współpracownik Jacka Merkla i MKO „S” w Gdańsku.

W latach 1990–1993 był dyrektorem Biura Prasowego Rządu oraz dyrektorem generalnym Urzędu Rady Ministrów; następnie dyrektorem generalnym Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej. W latach 90. zajmował się działalnością ekspercką. Był m.in. ekspertem sejmowej Komisji Kultury i Środków Przekazu, Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz Rady Europy. Prowadził niezależną działalność doradczą w zakresie zarządzania, przygotowania inwestycji, współpracy z samorządami lokalnymi i regionalnymi, zarządzania kryzysowego oraz tworzenia lokalnych i regionalnych strategii i programów rozwojowych. Przez kilka lat był wykładowcą akademickim Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Warszawskiego oraz Collegium Civitas.

W roku 2006 został wicemarszałkiem województwa mazowieckiego, następnie, w latach 2007–2015 pełnił funkcję wojewody mazowieckiego. 22 grudnia 2023 r. został powołany na stanowisko wiceprezesa Najwyższej Izby Kontroli.

akta 4ta 158/83

POSTANOWIENIE

O TYMCZASOWYM ARESTOWANIU

Dnia 14 grudnia 1983 r.

mgr Barbara Kosał wiceprokurator
(funkc. zastępczy i zastępca)

Rejonowej w Gdańsku

przebiegał p-ko Jacek Kozłowski

na podstawie art. 210 § 1 i 217 § 1 pkt kpk.

postanowił

zawrócić wobec Jacek Kozłowski

urazek Wiesław urodz. dnia 18 grudnia 1957 r.

zawrócić (e) o popełnienie przestępstwa przewidzianego w art. 270 § 1 ustawy z dnia 28.6.1968 r. art. 282a kk i art. 1052 kk

zawrócić (na) dnia 12 grudnia 1983 o godz. 17³⁰ jako

zawrócić zapobiegawczy tymczasowe aresztowanie, które zostanie uchyłone, jeżeli w terminie

zawrócić 12 marca 1984 r. nie nastąpi przedłużenie aresztowania lub

zawrócić aktu oskarżenia.

UZASADNIENIE

Jacek Kozłowski podejrzanym jest o to, że

zawrócić od stycznia 1982 r. do 12 grudnia 1983 r. w Gdańsku nie sprzeczał

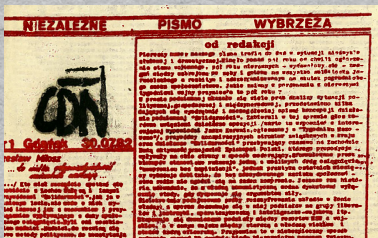
zawrócić w podziemnych strukturach nielegalizowanego NZS „Solidarność”

zawrócić brał udział w przygotowywaniu materiałów mogących wywołać niepokój

zawrócić o czynach z art. 270 § 1 ustawy z dnia 28.6.1968 r. o zmianie

zawrócić niektórych przepisów z zakresu prawa karnego i prawa o wyro-

zawrócić czenia oh. art. 282a § 1 kk i art. 1052 kk

2027/18/1/1
911/2

Gdańsk, dnia 13 grudnia 1983 r.

TAJNE
Zgł. Nr. 2

Wykaz osób zatrzymanych w dniu 13 grudnia 83 r.
w siedzibie Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w Gdańsku
na które nie ma decyzji o internowaniu.

- ✓ 1. Ryszard GRABOWSKI s. Jana
- ✓ 2. Andrzej SZKADOWSKI s. Tadeusza
3. Artur FISAŁSKI s. Tadeusza
- ✓ 4. Zygmunt BRACEK s. Gerarda
- ✓ 5. Andrzej ZATĘBSKI s. Mirosława, redaktor BIPS w KK
- ✓ 6. Iwona JASTRZEBSKA s. Henryka, zatrudniona w dziale rozpowszechniania informacji Sekcji Radiowej Agencji „Solidarność”
7. Jolanta KMERLIK-przypadkowo w MKZ
8. Tadeusz KŁOSIŃSKI s. Mirosława, redaktor „Solidarność”
9. Tadeusz ZABOZŃSKI s. Franciszka, drukarz „Solidarność”
10. Jarosław PIKUSKI s. Nikołaja, oddalony do Agencji Radiowej w „Solidarność”
11. Zbigniew KŁOSIŃSKI s. Henryka, pracownik BIPS
12. Ryszard CZAJKOWSKI s. Kazimierza, str. jako elektronik w „Solidarność”
13. Jacek KOZŁOWSKI s. Wiesława, od 5.5.81 r. odbywa zasadniczą służbę wojskową, na przepustce do dnia 15.12.81 r. godz. 6-ta rano, przypadkowo w „Solidarność”, odwiedzał kolegów zatrudnionych w BIPS
14. Bogdan OLSZEWSKI s. Józefa, str. J.G. jako st. asystent, społeczny współpracownik BIPS.

ZASTĘPCA NACZELNIKA
WYDZIAŁU SPRAW
KRAJOWYCH

Anatol Lawina

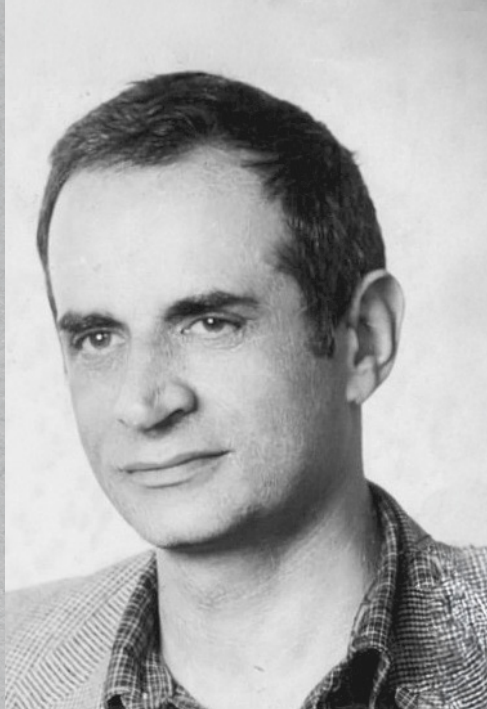
(1940–2006)

Dyrektor Zespołu Analiz Systemowych NIK

Z biogramu IPN Odznaczeni Krzyżem Wolności i Solidarności

Jako student Uniwersytetu Warszawskiego pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Rewizyjnej Komitetu Uczelnianego ZMS przy UW. W marcu 1968 r. brał udział w wiecach studenckich, za co został relegowany z uczelni. Od 1977 r. był współpracownikiem Komitetu Samoobrony Społecznej – KOR. W marcu 1980 r. został zatrzymany i aresztowany na 3 miesiące za uczestnictwo w akcji ulotkowej wzywającej do bojkotu wyborów do Sejmu i Rad Narodowych. Od września 1980 r. był członkiem Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” w Przemysłowym Instytucie Maszyn Budowlanych „Bumar”, a w 1981 r. współzałożycielem „Stowarzyszenia Patronatu Społecznej Pomocy Uwięzionym i ich Rodzinom”. Ponadto pisał artykuły do prasy podziemnej takiej jak „Głos” i „Krytyka”. W związku z prowadzoną działalnością opozycyjną w dniu 13 grudnia 1981 r. został internowany i osadzony w Ośrodku Odosobnienia w Warszawie-Białołęce. Dnia 23 grudnia 1982 r. został zwolniony z internowania. W 1987 roku został ciężko pobity przez funkcjonariuszy milicji.

W 1989 r. został dyrektorem Zespołu Analiz Systemowych w Najwyższej Izbie Kontroli i pracował tam do 1994 r. Nadzorował kontrolę FOZZ-u. Zginął tragicznie w 2006 r., po pobiciu przez „nieznanych sprawców”.

XII 81 BIAŁOLEKA
† OBOZ
INTERNOWANYCH

Ryszard Walendzik

(1944–2009)

Dyrektor Departamentu Informacji Niejawnych NIK

Z biogramu IPN

Odnaczeni Krzyżem Wolności i Solidarności

Był jednym z głównych organizatorów Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” na terenie b. Centralnego Związku Kółek Rolniczych w Warszawie, przekształconego w 1981 r. w Krajowy Związek Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych. Do 1982 r. sprawował funkcje członka Zarządu KZRKiOR. Zajmował się kolportażem nielegalnych wydawnictw m.in. pism: „Wola”, „Solidarność”, „Dziennik wojenny”, „Tygodnik Mazowsze”, „Tu i teraz”, „Informacja «Solidarności»”, „Kontra”. Dzięki jego staraniom, z dostarczonego przez niego linoleum, wykonano matrycę/linoryt do odbijania plakatu o treści „antypaństwowej”.

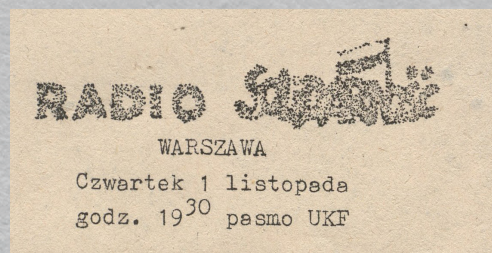
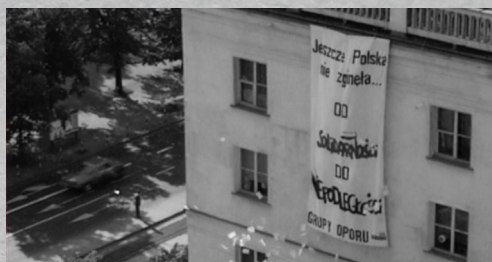
Ryszard Walendzik kolportował odbitki z sitodruku, przygotowywał film animowany ośmieszający władzę oraz album o tematyce katyńskiej. Działania te prowadził co najmniej do 1983 r. W latach 1982–1986 był wielokrotnie wzywany na rozmowy ostrzegawcze i sondażowe, w trakcie których wykazywał negatywny stosunek do Milicji Obywatelskiej oraz Służby Bezpieczeństwa zaznaczając, że wyklucza możliwość nawiązania dialogu w przyszłości. Do 1989 był rozpracowywany przez SB.

„Gadąta” Radia Solidarność

Pierwszą audycję Radia Solidarność nadano z wysokościewca na Ochocie 12 kwietnia 1982 roku, z inicjatywy Zofii i Zbigniewa Romaszewskich, pomysłodawców radia. 13 grudnia 1985 r., w czwartą rocznicę wprowadzenia stanu wojennego, przy wykorzystaniu „gadąt” w Warszawie nadano dwie, oddzielne audycje: o 15.30 na Pradze Południe z Uniwersamu przy rondzie Wiatraczna, a drugą – wieczorną – w okolicy nieistniejącej już restauracji „Kaukaska” w Pasażu Śródmiejskim, w samym centrum stolicy. „Gadaty” rozmieszczali chłopcy z Grup Oporu „Solidarni”. Emisję – w imieniu „Solidarności” – zlecił Ryszard Walendzik („Staszek”) oraz Andrzej Czaja (wykładowca i działacz „Solidarności” na Politechnice Warszawskiej). To oni dostarczyli również sprzęt niezbędny do emisji, w tym kasety z nagraniem audycji. „Gadatek” zamontowano na wózku do rozwożenia mleka w garażu małżeństwa Nawrotów, zamieszkałych przy ulicy Chłopickiego.

Ze wspomnień

Danuta Bolikowska: *Gdy zaczynałam pracę w NIK, przyjął mnie do Departamentu Planowania i Koordynacji dyrektor Ryszard Walendzik, który kompletował zespół. Pamiętam go jako szefa dobrego dla współpracowników, sprawiedliwego, wymagającego, a jednocześnie pogodnego i obdarzonego ogromnym poczuciem humoru. W 1990 r. zaczął pracę w NIK jako jeden z pierwszych pracowników pochodzących z „Solidarności” – został wicedyrektorem, a potem dyrektorem Zespołu Przemysłu Chemicznego i Lekkiego, w 1995 r. dyrektorem Departamentu Planowania i Koordynacji, później – dyrektorem Delegatury NIK w Białymstoku i dyrektorem Departamentu Informacji Niejawnych. Pewnego zimowego 6 grudnia przechadzał się po ponurych korytarzach NIK-u w... czerwonej czapce św. Mikołaja i rozdawał czekoladki. Ludzie go kochali.*

Jarosław Wenderlich

(1948-2016)

Dyrektor Delegatury NIK w Bydgoszczy

Z biogramu IPN

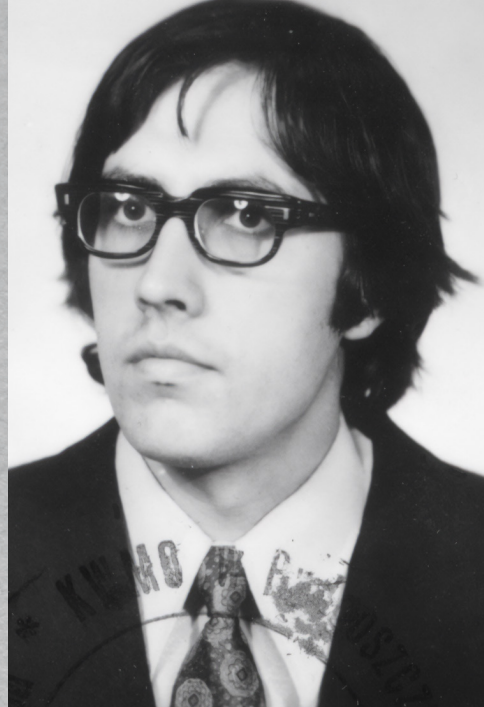
Odznaczeni Krzyżem Wolności i Solidarności

Jarosław Wenderlich był jednym z głównych działaczy NSZZ „Solidarność” Regionu Bydgoskiego. W październiku 1980 r. współzałożył pismo bydgoskiego Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego „Wolne Związki”. W 1981 r. został redaktorem naczelnym pisma NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych „Chłopska Sprawa”, kolportowanego na terenie województwa bydgoskiego, toruńskiego i włocławskiego. Od lutego do maja 1981 r. był etatowym rzecznikiem prasowym i doradcą prawnym MKZ Regionu Bydgoskiego. Był jednym z inicjatorów zaprezentowania w czasie trwania obrad sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy stanowiska „Solidarności” w sprawie sytuacji rolników w Polsce oraz uczestnikiem tzw. wydarzeń bydgoskich w budynku Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy w dniu 19 marca 1981 r.

Po wprowadzeniu stanu wojennego został członkiem nielegalnej grupy redagującej, gromadzącej i rozpowszechniającej prasę niezależną: „Bydgoski Podziemny Serwis Informacyjny „Solidarność”, „Amazonka”, „Dodatek Bydgoski”, „Niezależne Podziemne Pismo”. W 1982 r. założył Prymasowski Komitet Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności i Ich Rodzinom w Bydgoszczy. Współorganizował oraz aktywnie uczestniczył w Mszach za Ojczyznę. Został zatrzymany profilaktycznie na 48 godzin przed manifestacjami mającymi nastąpić w dniach 1 i 3 maja 1983 r. Od 1987 r. był współzałożycielem i autorem artykułów pism podziemnych: „Chrześcijański Informator Kulturalny” i „Świadectwo”.

W okresie prowadzonej działalności związkowej wielokrotnie przesłuchiwany, poddawany rewizjom i inwigilowany przez Służbę Bezpieczeństwa.

Rozpoczął pracę w Najwyższej Izbie Kontroli w 1990 r. na stanowisku wicedyrektora Delegatury NIK w Bydgoszczy, a następnie, ponad 20 lat, był dyrektorem. W latach 2002–2005 członek Kolegium Najwyższej Izby Kontroli. Od 2014 r. do marca 2016 r. był doradcą prawnym w bydgoskiej delegaturze.

Józef Płoskonka

Radca Prezesa NIK

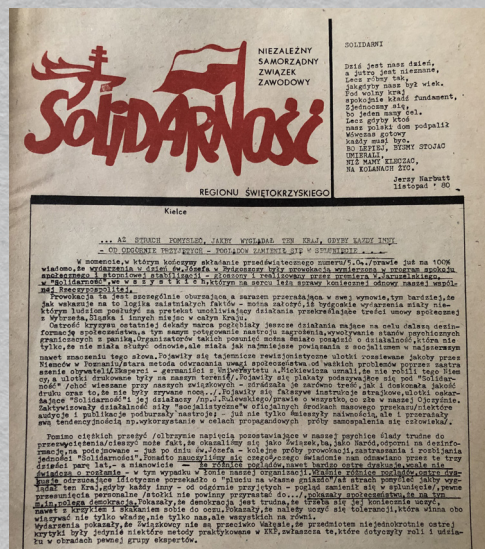
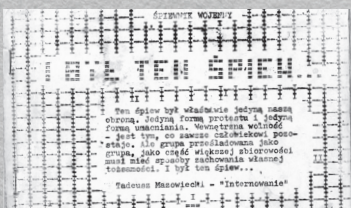
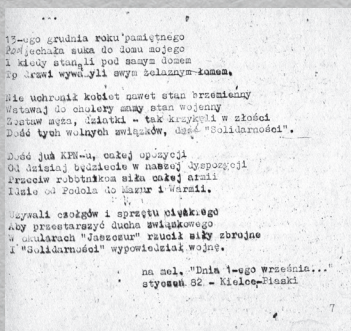
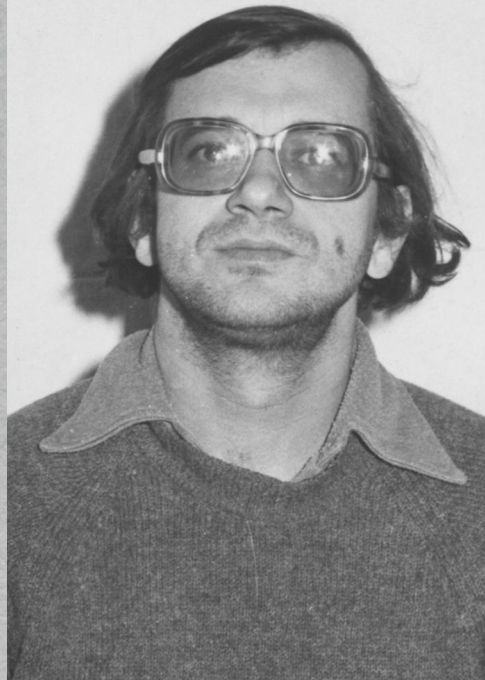
Z biogramu IPN

Odznaczeni Krzyżem Wolności i Solidarności

Był zaangażowany w działalność NSZZ „Solidarność” w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kielcach oraz był jednym z założycieli związku przy WSP w Kielcach. Był członkiem Prezydium, pełniąc funkcję I wiceprzewodniczącym Komisji Zakładowej. Był organizatorem akcji plakatowych i współautorem odezw oraz postulatów kierowanych do władz uczelni. W okresie od 13 grudnia 1981 r. do 29 kwietnia 1982 r. został internowany i osadzony w Ośrodku Odosobnienia w Kielcach.

Po uchyleniu internowania kontynuował działalność w nielegalnych strukturach „Solidarności”. Był członkiem Komitetu Biskupiego w Kielcach, w którym zajmował się wydawaniem paczek żywnościowych i odzieży dla byłych internowanych i ich rodzin. Wspólnie z innymi byłymi działaczami „Solidarności” prowadził działalność mającą na celu gromadzenie i rozpowszechnianie nielegalnych wydawnictw, w tym m.in. Biuletynu Regionu Świętokrzyskiego „Tematy”. Z uwagi na powyższe został oskarżony o przestępstwo z art. 282 a § 1 kk i wyrokiem Sądu Rejonowego w Kielcach z 29 marca 1986 r. skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, warunkowo zawieszoną na okres 4 lat. Dodatkowo został obciążony karą grzywny. Z uwagi na powyższy wyrok z dniem 7 kwietnia 1986 r. został zwolniony z pracy w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kielcach. Z kolei wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Kielcach z 30 września 1986 r. uchylono wyrok z dnia 29 marca 1986 r. i na podstawie art. 1 i art. 2 ust. 3 ustawy z 17 lipca 1986 r. o szczególnym postępowaniu wobec sprawców niektórych przestępstw postępowanie karne umorzono.

W latach 1990–1994 wojewoda kielecki, od 1998 r. do 2001 r. wiceminister spraw wewnętrznych i administracji. Pełnił obowiązki dyrektora Delegatury NIK w Katowicach, od 2022 r. był doradcą prezesa NIK i członkiem Kolegium NIK.

Krystyna Zalas-Kornatowska

Główny specjalista kontroli państwowej
w Biurze Organizacyjnym NIK

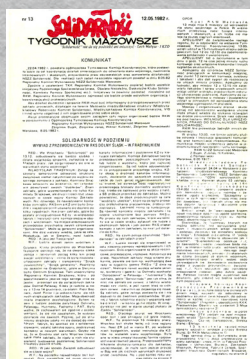
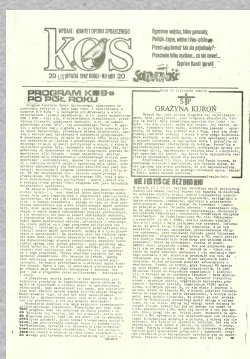
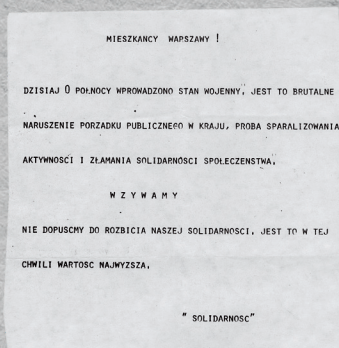
Z biogramu IPN
Odznaczeni Krzyżem Wolności
i Solidarności

Była od 1980 r. członkiem Prezydium Komisji Zakładowej NSZZ „S” w Zakładach Wytwórczych Lamp Elektrycznych im. Róży Luksemburg w Warszawie. Po wprowadzeniu stanu wojennego i zawieszeniu działalności NSZZ „S” działała aktywnie w latach 1983–1986 w podziemnych strukturach na terenie zakładu pracy i w ramach konspiracyjnej grupy „Wola”.

Była kolporterką niezależnych wydawnictw na terenie ZWLE (m.in. „KOS”, „Tygodnik Mazowski”) oraz inspiratorką zorganizowania przerwy w pracy na Wydziale 4 Zakładu 26 marca 1985 r. Uczestniczyła w demonstracjach w Warszawie.

Prowadziła również aktywną działalność w ramach Duszpasterstwa Ludzi Pracy – Mokotów, była m.in. łącznikiem Duszpasterstwa z władzami podziemnej „S”. Zajmowała się pomocą potrzebującym we współpracy z Komitetem Prymasowskim, uczestniczyła w organizacji mszy za Ojczyznę w kościele św. Anny w Wilanowie.

W 1989 r. pełniła funkcję komisarza wyborczego z ramienia Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” w okręgu II w Warszawie Mokotów. W Najwyższej Izbie Kontroli pracowała w latach 1992–2021.

Mieszkańcy Warszawy przed siedzibą Zarządu Regionu Mazowsze NSZZ „Solidarność”. Warszawa, 13 grudnia 1981 r.

Katarzyna Bielańska

Specjalista kontroli państwowej
w Delegaturze NIK w Krakowie

Z biogramu IPN Odznaczeni Krzyżem Wolności i Solidarności

Urodzona w Krakowie. Prowadziła własne gospodarstwo rolne w m. Lusina. W 1980 r. włączyła się w organizację Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Rolników Indywidualnych „Solidarność”. Była członkiem Wojewódzkiego Komitetu Założycielskiego NSZZ RI „Solidarność” w Krakowie, Ogólnopolskiego Komitetu Założycielskiego NSZZ RI „Solidarność” oraz Komisji Rewizyjnej NSZZ RI „Solidarność” Regionu Małopolska. Uczestniczyła w strajkach chłopskich w budynku Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych w Rzeszowie. Weszła w skład Komitetu Strajkowego, była jednym z sygnatariuszy porozumień rzeszowskich oraz członkiem Komisji do spraw realizacji zawartego porozumienia.

Po 13 grudnia 1981 r. w obawie przed internowaniem Katarzyna Bielańska zaczęła się ukrywać. Ukrywając się pisała i rozsyłała listy wzywające do nieposłuszeństwa wobec władz oraz kwestionujące legalność wprowadzenia stanu wojennego. 4 stycznia 1982 r. została aresztowana i osadzona w Areszcie Śledczym w Krakowie. Została objęta śledztwem prowadzonym przez Wojskową Prokuraturę Garnizonową w Krakowie. 11 lutego 1982 r. Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego skazał ją na karę dwóch lat pozbawienia wolności. 30 marca 1982 r. Sąd Najwyższy - Izba Wojskowa złagodził wyrok do kary 25 000 złotych grzywny i zarządził zwolnienie wymienionej z aresztu.

W 1982 r. włączyła się w organizację struktur Ogólnopolskiego Komitetu Oporu Rolników. W lutym 1983 r. współorganizowała ogólnopolskie spotkanie działaczy NSZZ „Solidarność” i NSZZ RI „Solidarność” w Domu Rekolekcyjnym Sióstr Karmelitanek w Czernej k. Krzeszowic. Uczestniczyła w spotkaniach organizowanych przez Duszpasterstwo Rolników. Prowadziła kolportaż wydawnictw bezdebitowych. W lutym 1985 r. weszła w skład Grupy Roboczej do spraw Realizacji Porozumień Rzeszowsko-Ustrzyckich. W latach 1982–1987 ze względu na działalność opozycyjną objęta była zastrzeżeniem wyjazdów zagranicznych.

W Najwyższej Izbie Kontroli pracowała w latach 1993–2022.

Od lewej: NN, prof. Walerian Pańko, działacz i doradca NSZZ „Solidarność Rolników Indywidualnych”, Andrzej Stelmachowski.

Z okazji zarejestrowania NSZZ RI Solidarność delegację Solidarności Wiejskiej złożyły kwiaty przed Grobie Nieznanego Żołnierza. Warszawa, 12.05.1981.

Jan Dziadoń

(1951–2010)

Dyrektor Delegatury NIK w Krakowie

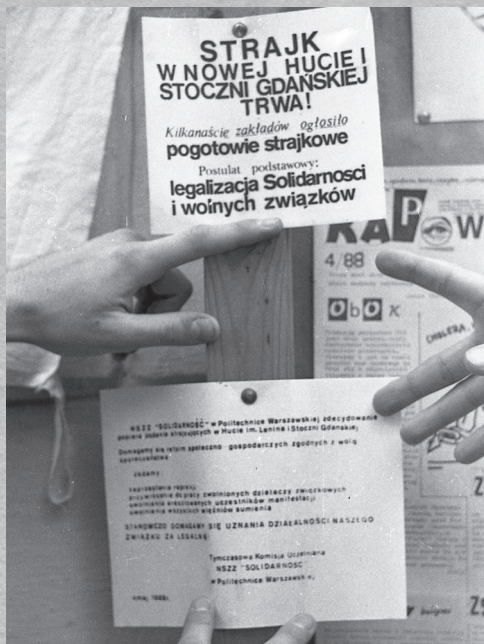
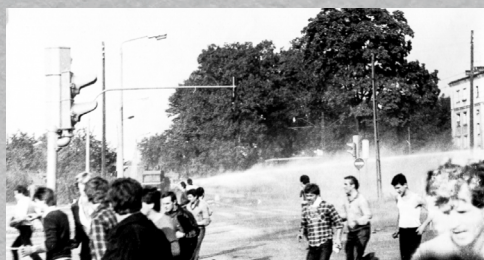
Z Encyklopedii „Solidarności”

Absolwent i wykładowca Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Krakowie. Od IX 1980 w „Solidarności”; doradca MKZ Kraków/MKZ Małopolska oraz ZR Małopolska, współautor artykułów dot. struktury organizacyjnej „S” w Regionie Małopolska, zamieszczanych w prasie regionalnej oraz materiałów na I WZD Regionu Małopolska w VII 1981 r. w Tarnowie.

Po 13 XII 1981 doradca RKW oraz Regionalnego Komitetu Solidarności Małopolska. W latach 1982–1984 przesłuchiwany, poddawany rewizjom. 1983–1987 r. współzałożyciel podziemnego pisma „Zeszyty Związkowe”; w 1984 pełnomocnik Regionalnego Komitetu Solidarności Małopolska ds. kontroli frekwencji wyborczej w wyborach do rad narodowych, w 1985 do Sejmu PRL. Od 1985 r. członek grupy doradczej TKK (grupa „K”, kierowana od 1985 r. przez Ryszarda Kusztykę). 1984–1988 współpracownik i wykładowca (od 1985) Chrześcijańskiego Uniwersytetu Robotniczego im. kard. Stefana Wyszyńskiego przy parafii św. Maksymiliana Kolbego w Krakowie-Mistrzejowicach. W XI 1988 r. członek Komitetu Założycielskiego w AE, następnie (do 1991) KZ. Od 12 IX 1988 r. rzecznik prasowy, nast. sekretarz Regionalnego Komitetu Solidarności Małopolska.

17 II 1983–31 VII 1985 r. rozpracowywany przez Wydż. III-1 KW MO/WUSW w Krakowie w ramach SOS krypt. „Dziadek”; 31 VII 1985–16 II 1987 r. przez Wydż. III-1 WUSW w ramach KE krypt. „Pomocnik”; 6 VIII 1988–XI 1989 przez Wydż. III-1/Inspektorat 2 WUSW w ramach SOS krypt. Uparty.

10 IV 1989 współzałożyciel Małopolskiego KO „S”, członek Małopolskiego, nast. Krakowskiego KO (do 1991). 1989–1992 r. sekretarz, następnie wiceprzewodniczący ZR Małopolska, delegat na WZD i KZD. 1990–1993 r. członek rady nadzorczej Funduszu Gospodarczego NSZZ „S” Sp. z o.o. oraz Rady Fundacji Gospodarczej „S” w Gdańsku. 11 V 1992 r. powołany przez ZR na kierownika zespołu naprawczego ds. „Tygodnika Małopolska”. Od 1993 r. do 2010 r. dyrektor Delegatury Najwyższej Izby Kontroli w Krakowie.

Władysław Stasiak

(1966–2010)

Wicedyrektor Departamentu Obrony Narodowej i Bezpieczeństwa Wewnętrznego w NIK (do 2002 roku)

Biogram

W działalność opozycyjną zaangażował się już w czasach licealnych we Wrocławiu. Działał w Uczniowskim Komitecie Odnowy Społecznej (UKOS). We wrześniu 1981 r. uczestniczył w zjeździe opozycyjnych organizacji młodzieżowych w Gdańsku, podczas którego powołano Federację Młodzieży Szkolnej (FMS). Po wybuchu stanu wojennego wzywany na rozmowy prowadzone przez wojskowych, podczas których grożono młodym ludziom konsekwencjami za „działalność wywrotową”. W stanie wojennym uczestniczył w spotkaniach tajnych grup samokształceniowych. Spotykali się w domach lub w pomieszczeniach kościoła św. Elżbiety we Wrocławiu. Temat spotkań? Odkłamywanie historii. Studiował historię na Uniwersytecie Wrocławskim, coraz bardziej angażując się w działalność opozycyjną.

Był ważną postacią Niezależnego Zrzeszenia Studentów UW. Podczas strajków studenckich na Uniwersytecie Wrocławskim w 1988 i 1989 pełnił funkcję szefa straży porządkowej strajku. Udzielał się też aktywnie w Klubie Inteligencji Katolickiej we Wrocławiu. Redagował i wydawał pismo drugiego obiegu „Wichrzyciel”. W czasie czerwcowych wyborów i w 1990 r. był zaangażowany w działalność Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” we Wrocławiu. Po skończeniu studiów został asystentem w katedrze historii starożytnej Instytutu Historii Uniwersytetu Wrocławskiego. Jednocześnie redagował „Wyzwanie. Pismo Ruchu Młodych Katolików «U Siebie»”.

W 1991 r. rozpoczyna studia w Krajowej Szkole Administracji Publicznej. Był absolwentem legendarnego, pierwszego rocznika KSAP. W 1992 r. odbył staż w dyrekcji generalnej francuskiej policji w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Republiki Francuskiej. W latach 1993–2002 pracował w Najwyższej Izbie Kontroli.

Od listopada 2002 r. był zastępcą Prezydenta m.st. Warszawy Lecha Kaczyńskiego. Był odpowiedzialny za ochronę tądu, porządku i bezpieczeństwa publicznego, działalność Straży Miejskiej oraz ewidencję ludności, ochronę zdrowia, sport i kulturę fizyczną. Dzięki dobrej współpracy z Komendą Stołeczną Policji i społeczeństwem oraz wdrażanym wspólnie programom bezpieczeństwa, Warszawa stała się wówczas jedną z najbezpieczniejszych stolic w Europie. Od 2006 r. pełnił funkcję podsekretarza, a następnie sekretarza stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego i sekretarza Rady Bezpieczeństwa Narodowego, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, zastępcy szefa, a następnie Szefa Kancelarii Prezydenta RP.

Zginął 10 kwietnia 2010 roku w katastrofie smoleńskiej.

Ze wspomnień

Adam Lipiński, współtwórca Porozumienia Centrum we Wrocławiu: *Nie był zainteresowany grą polityczną. Polityka kojarzyła mu się z partykularyzmem, a on podkreślał, że jest propaństwowcem. Był bardzo oddany, lojalny, pracowity, zaangażowany w pracę sztabu, ale było widać, że kandydowanie [w wyborach] to dla niego jak wyrok.*

Wiktor Świetlik: *Bliski współpracownik w warszawskim ratuszu Lucjan Belza zadał mu pytanie: – A dlaczego ty właściwie nie chcesz zostać posłem czy senatorem? Bo musiałbym robić takie rzeczy, których robić nie chcę – brzmiała lakoniczna odpowiedź Władysława Stasiaka.*

Barbara Stasiak

Główny specjalista w Biurze Organizacyjnym NIK

Biogram

W latach 1980–1984 Barbara Malinowska (od 1995 r. nosi nazwisko po mężu – Stasiak) była uczennicą Liceum Ogólnokształcącego w Garwolinie i moderatorką grup oazowych Ruchu Światło-Życie. Będąc w klasie maturalnej, w marcu–kwietniu 1984 r. uczestniczyła w protestach młodzieży, walczącej o powrót krzyży do sal Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej, m.in. organizowała w swym liceum manifestacyjno-modlitewne apele wspierające strajk młodzieży w Miętnej w obronie krzyży oraz czuwania w garwolińskim kościele pw. Przemienienia Pańskiego. Była także współautorką listu licealistów do władz, z apelem o przywrócenie krzyży i niewyciąganie konsekwencji wobec młodzieży szkolnej, zaangażowanej w protesty.

W 1984 r. rozpoczęła studia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim na kierunku socjologia. Podczas studiów działała w podziemnym Niezależnym Zrzeszeniu Studentów KUL, od 1988 r. była członkiem komisji rewizyjnej NZS KUL. Wchodziła w skład redakcji powstałego w 1986 r. podziemnego „Biuletynu Informacyjnego Studentów KUL BIS”, w roku 1990 przekształconego w „BIS Magazyn Akademicki” – oficjalny organ NZS w uczelniach wyższych Lublina, Krakowa, Łodzi i Katowic. Była autorką tekstów, felietonów i wywiadów z czołowymi działaczami opozycji w Polsce. Współpracowała z podziemną Agencją Fotograficzną Studentów Terra, dokumentując działania opozycji m.in. NZS i KPN w Lublinie.

W latach 1988–połowa 1989 w głębokiej konspiracji współpracowała z lubelskim oddziałem Komisji Interwencji i Praworządności NSZZ „Solidarność” i Helsińską Fundacją Praw Człowieka – jako łączniczka przenosiła m.in. listy zagrożonych aresztowaniem i aresztowanych opozycjonistów, które następnie trafiały do Radia Wolna Europa i zagranicznych agencji informacyjnych na Zachodzie. Przesłała specjalne podziemne szkolenie (...) jak zachowywać się w przypadku przesłuchania przez UB. Po kilku latach okazało się, że było ono prowadzone na podstawie wydanego w podziemiu poradnika „Obywatel a służba bezpieczeństwa” mec. Jana Olszewskiego. – *To była prawdziwa konspiracja. Udawaliśmy, że się wzajemnie nie znamy. Dopiero po wyborach 4 czerwca 1989 roku mogliśmy uścisnąć dłonie z tymi osobami, które listy sporządzali, a także z tymi, którzy na nich byli.*

W 1989 r. zaangażowała się w działalność KO „Solidarność” i kampanię wyborczą kandydatów opozycji, została też mężem zaufania z ramienia „Solidarność” w wyborach 4 czerwca 1989 r. W 1992 r. pracowała w Urzędzie Rady Ministrów w kancelarii premiera Jana Olszewskiego. W 1993 r. zatrudniona przez Lecha Kaczyńskiego w Najwyższej Izbie Kontroli w Biurze Prasowym, aktualnie pracuje jako główny specjalista w Biurze Organizacyjnym.

Z Biuletynu IPN

Kinga Hałacińska: *Tymczasem w garwolińskim liceum w ramach solidarności z Miętnej od 8 marca [1984 r.] przez kilka tygodni wszyscy uczniowie zbierali się, aby wspólnie odśpiewać Nie rzucim Chryste świątyń twych, pomodlić się w intencji kolegów, przeżyć minutę ciszy. (...) Dwoje maturzystów – Przemysław Omieczyski i moja siostra Barbara Malinowska (Stasiak) – napisało do władz list, w którym wyrazili poparcie dla kolegów z Miętnej. Pod listem podpisało się wielu uczniów liceum. (...) – zapamiętała Agnieszka Malinowska (dziś Maczkowska).*

Jan Szczerba

Doradca prawny w Departamencie Gospodarki, Skarbu Państwa
i Prywatyzacji NIK

Z biogramu IPN Odznaczeni Krzyżem Wolności i Solidarności

Po wprowadzeniu stanu wojennego jako licealista brał udział w demonstracjach organizowanych w Warszawie. Podczas manifestacji 31 sierpnia 1982 r. został zatrzymany na 48 godzin i ukarany przez kolegium. W 1983 r. podjął studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Nawiązał kontakty z przedstawicielami podziemnego Niezależnego Zrzeszenia Studentów UW. W grudniu 1983 r. wziął udział w spotkaniu, na którym powołano NZS UW im. Józefa Piłsudskiego i został członkiem Zarządu, w którym zasiadał do końca 1987 r.

W 1985 r. został członkiem Oficyny Wydawniczej „Pokolenie”. Współpracował również z Międzyzakładowym Robotniczym Komitetem „Solidarności”, Grupami Oporu „Solidarni”, Konfederacją Polski Niepodległej, Tymczasową Komisją Wykonawczą „Solidarności” w Półtusk i Ruchem „Wolność i Pokój”. Drukował wydawnictwa bezdebitowe, rozprawdzał je, organizował materiały poligraficzne i konspiracyjne drukarnie, uczestniczył w manifestacjach.

29 kwietnia 1987 r. został zatrzymany na Krakowskim Przedmieściu podczas przenoszenia wydawnictw MRK „S” – ulotek i pisma „CDN”, za co 17 czerwca 1987 r. został ukarany grzywną przez Kolegium ds. Wykroczeń przy Prezydencie m.st. Warszawy.

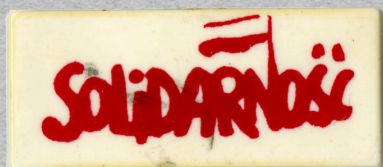
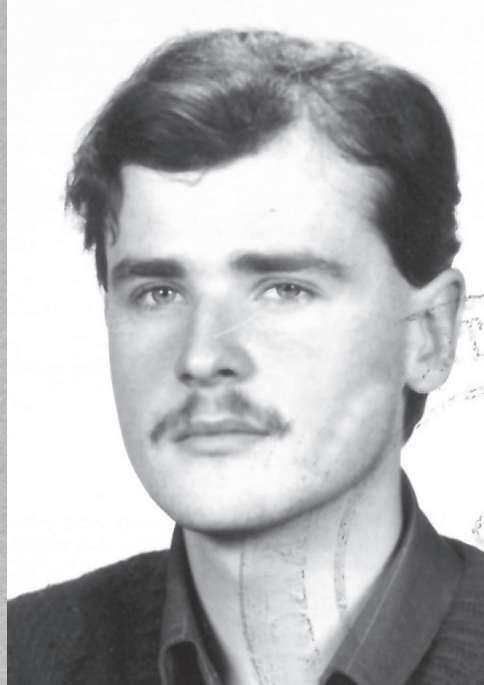
11 lipca 1988 r., w czasie wizyty Michaiła Gorbaczowa w Warszawie, na skrzyżowaniu ulicy Marszałkowskiej i Alei Jerozolimskich na trasie jego przejazdu, Jan Szczerba wraz z innymi osobami wystawił transparenty z napisami „Żądamy prawdy o Katyniu - NZS”, „Żądamy odszkodowań za deportacje 1939–1941” i rozdawał ulotki sygnowane przez Grupy Oporu „Solidarni”. Został zatrzymany na 48 godzin i 13 lipca 1988 r. ukarany przez Kolegium Rejonowe ds. Wykroczeń przy Naczelniku Dzielnicy Warszawa-Śródmieście na karę grzywny, przepadek dowodów i podanie informacji do wiadomości władz uczelni.

24 września 1988 r. Jan Szczerba został zatrzymany w prywatnym mieszkaniu w Warszawie podczas zebrania Prezydium Krajowej Komisji Koordynacyjnej NZS. Znalezione przy nim znaczki Poczty Solidarność. 26 września 1988 r. został ukarany przez Kolegium Rejonowe ds. Wykroczeń przy Naczelniku Dzielnicy Warszawa-Mokotów na karę grzywny, przepadek dowodów i podanie orzeczenia do publicznej wiadomości. Z powodu działalności opozycyjnej, w latach 1987–1989 zastrzeżono mu prawo wyjazdu za granicę.

Ze wspomnień

Jan Szczerba: *Pamiętam, jak przyszedł 31 sierpnia 1982 r., zbliżał się koniec wakacji. Następnego dnia miałem iść do szkoły, ale pojechałem na demonstrację. To było apogeum demonstracji w ogóle, nie tylko w Warszawie, ale i w kraju. Na tej demonstracji zostałem złapany, właściwie już po niej, był wieczór, godzina 21.00. Starłem się przebić, wydostać z kottów, pablokowanych ulic. Wpadłem razem z kolegą z klasy.*

Pracę w NIK rozpoczął w 1993 roku w Zespole Handlu Zagranicznego i Służby Zagranicznej.

Paweł Czesław Zalewski

Specjalista w Biurze Gospodarczym NIK

Biogram

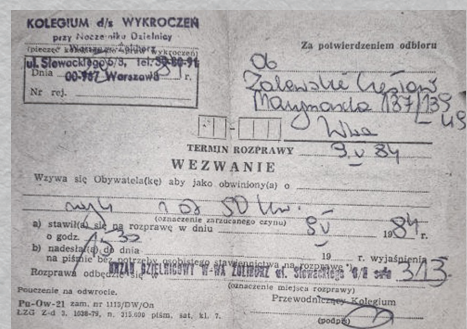
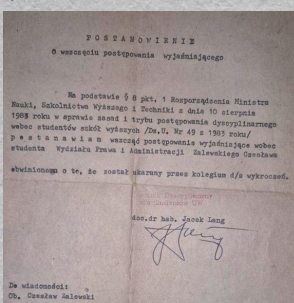
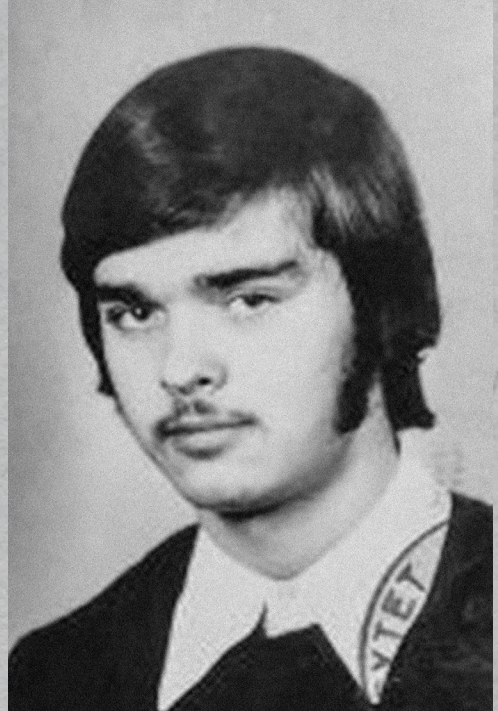
W latach 80. student prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, działacz opozycji demokratycznej. Aktywnie działał w samorządzie studenckim, w Stowarzyszeniu Bratniej Pomocy „Bratniak”, reaktywowanym na tym wydziale w 1981 roku oraz w podziemnym Niezależnym Zrzeszeniu Studentów UW. Angażował się w różne formy działalności opozycyjnej.

W jego mieszkaniu działała podziemna drukarnia, zajmował się też kolportażem prasy i książek drugiego obiegu. Współpracował z Grupami Oporu „Solidarni” RKW Mazowsze (grupą Waldka). Brał udział w akcjach ulotkowych i tzw. kadrówkach. Podczas jednej z akcji został zatrzymany przez MO i ukarany przez Kolegium ds. Wykroczeń. Po porwaniu i zabójstwie księdza Popiełuszki działał w Stuzbie Porządkowej w kościele pw. św. Stanisława Kostki na Żoliborzu i podczas dyżurów nocnych.

Fotografował manifestacje opozycji w Warszawie, w Trójmieście, w tym pielgrzymki papieskie i pogrzeb księdza Jerzego Popiełuszki. Na zdjęciach dokumentował działalność NZS UW i „Bratniaka”, szczególnie jego inicjatywy nielegalne, patriotyczne demonstracje, happeningi oraz wyjazdy do miejsc ważnych dla pamięci i tożsamości Polaków. Pracował w Najwyższej Izbie Kontroli w latach 2011–2024.

Ze wspomnień

Wyjazd do Suchowoli w marcu 1985 r. poświęcony był pamięci księdza Jerzego Popiełuszko. Była to rodzinna parafia księdza. Pochodził z pobliskiej wsi Okopy, gdzie nadal mieszkali Jego Rodzice i rodzeństwo. Dojechalśmy tam autokarem. Oficjalnie była to wycieczka „Bratniaka” na bagna biebrzańskie. Mieliśmy transparenty i flagi – byli studenci, wykładowcy i pracownicy Uniwersytetu Warszawskiego. Część z nich znałem już wcześniej z różnych demonstracji czy niezależnych inicjatyw – typu „Bratniak”, czy samorząd na uczelni. W Suchowoli po uroczystej mszy (wśród koncelebrantów był też ksiądz Stanisław Suchowolec, który parę lat później został zamordowany) przejechaliśmy do domu rodzinnego księdza Jerzego. Byliśmy przyjęci z serdecznością przez Jego Rodzinę. Wszystkich nas obdarowali domowym, świeżo upieczonym chlebem. Zrobiliśmy też wspólne zdjęcie.

Danuta Bolikowska

Główny specjalista kontroli państwowej
w Departamencie Strategii NIK

Z biogramu IPN Odznaczeni Krzyżem Wolności i Solidarności

W 1984 r. podjęła studia na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego i nawiązała współpracę z podziemnymi strukturami Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Po porwaniu i zabójstwie księdza Jerzego Popiełuszki uczestniczyła w czuwaniu i Mszach za Ojczyznę, odprawianych w kościele pw. św. Stanisława Kostki na Żoliborzu i zaangażowała się w działalność Służby Porządkowej w tym kościele. Uczestniczyła w akcjach organizowanych przez Grupy Oporu Solidarni i współpracowała z wydawnictwem BiS, założonym w 1985 r. przez członków tej organizacji. Uczestniczyła w manifestacjach organizowanych w Warszawie przez podziemie i fotografowała je. Fotografie przez nią wykonane są świadectwem działalności opozycji antykomunistycznej. Drukowała i kolportowała wydawnictwa NZS, Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” i innych organizacji. Na początku 1989 r. zaangażowała się w działalność Ruchu Wolność Słowa, polegającą na rozdawaniu na ulicach Warszawy prasy niezależnej, między innymi „Tygodnika Mazowsze”.

Ze wspomnień

W rodzinie mieliśmy tradycje patriotyczne i poglądy antykomunistyczne. W domu słuchało się Radia „Wolna Europa”. Mój brat stryjeczny, Mirosław Domińczyk, był przewodniczącym NSZZ „Solidarność” Regionu Świętokrzyskiego i w stanie wojennym został internowany w więzieniu na Piaskach. W liceum uczestniczyłam w manifestacjach, nosiłam opornik i czarny krzyżyk z orłem w koronie. 31 sierpnia 1983 r., w rocznicę podpisania porozumień sierpniowych, zostałam zatrzymana (wraz z siostrą, studentką i członkinią NZS WSPS w Warszawie) przez SB-ków podczas składania kwiatów pod pomnikiem „Solidarności” w Kielcach. Zrobili przy tym pomnikowi obławę na działaczy, a złapali – dwie dziewczyny z kwiatami. Wepchnęli nas samochodem do samochodu osobowego, po czym zawieźli na komisariat i rozdzielili. Byłam przesłuchiwana przez wrzeszczącego grubego milicjanta, który tak się na mnie wkurzył, że zerwał mi z szyi mój krzyżyk. Wrzeszczał i straszył, że nie zdam matury. Byłyśmy przetrzymywane w areszcie MO przy ul. Wesolej. Miałam wtedy 17 lat i właśnie miałam zacząć IV klasę w liceum.

Ta represja spowodowała, że jeszcze bardziej się zradikalizowałam. Gdy w 1984 roku rozpoczęłam studia historyczne na Uniwersytecie Warszawskim, od razu nawiązałam kontakt z chłopakami, wyglądającymi na opozycjonistów (można ich było poznać po brezentowych plecakach, noszonych na jednym ramieniu...). Wtedy poznałam też młodszych kolegów z Federacji Młodzieży Walczącej (braci Lewickich), którzy przywozili bibułę na UW i wciągnęli mnie w kolportaż. Kolejne wydarzenie formujące moją postawę antykomunistyczną to porwanie i zabójstwo księdza Jerzego Popiełuszki. Brałam udział w Straży Porządkowej w nocnych dyżurach w kościele Stanisława Kostki. Tam nawiązałam kolejne kontakty i przyjaźnie, i zaangażowałam się w podziemną działalność wydawniczą. Z kolegami z NZS UW składałam książki, jedną z pierwszych był kultowy podręcznik działacza podziemia pt. „Konspira”.

W Najwyższej Izbie Kontroli pracuje od 1995 roku.

Działacz NZS Piotr Węgrowski podczas kadrówki w Warszawie, 1987 r.
Fot. Danuta Bolikowska

Tomasz Cyranka

Główny specjalista kontroli państwowej
w Delegaturze NIK w Szczecinie

Ze wspomnień

*Sukces nigdy nie jest ostateczny.
Porażka nigdy nie jest totalna.
Na końcu i tak liczy się tylko odwaga.*

Winston Churchill

W historii współczesnej jako datę formalnego zakończenia Polski Rzeczypospolitej Ludowej przyjmuje się 29 grudnia 1989 r., czyli dzień uchwalenia przez Sejm ustawy o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Dla wielu z nas koniec tej epoki miał miejsce już 4 czerwca 1989 r., kiedy to Polacy, w częściowo wolnych wyborach, wybrali Sejm kontraktowy. Można pokusić się o stwierdzenie, że wówczas zakończyła się również działalność opozycyjna, jednakże w rzeczywistości walka o tworzenie zrębów demokratycznego państwa prawa trwała dalej i objęta także 1990 rok. Gdy rozgrywały się opisywane wydarzenia miałem dziewiętnaście lat i właśnie rozpoczynałem studia na Wydziale Ekonomicznym Uniwersytetu Szczecińskiego. Byłem w pełni świadomy tego, że to czas szczególnie, w którym ważyły się losy nie tylko naszego kraju, ale także, a może przede wszystkim pojedynczych, zwykłych ludzi, którzy mieli w nim żyć.

Rozpoczęcie przeze mnie studiów zbiegło się z utworzeniem lokalnego oddziału Liberalno-Demokratycznej Partii Niepodległość (LDP-N/LDP „N”), w którego skład, oprócz mnie, weszło także kilka innych osób z Wydziału Ekonomicznego. W tym czasie zostałem także członkiem Niezależnego Zrzeszenia Studentów Uniwersytetu Szczecińskiego. Działalność szczecińskiego oddziału LDP „N” polegała głównie na uczestniczeniu w manifestacjach, w których brali udział także członkowie Federacji Młodzieży Walczącej (FMW), Solidarności Walczącej (SW), NZS i Konfederacji Polski Niepodległej (KPN).

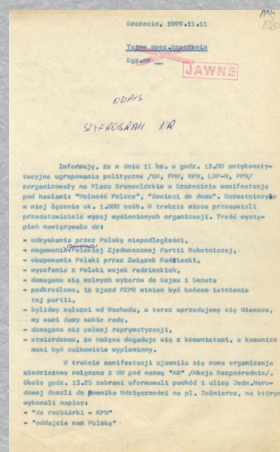
23 sierpnia 1989 r., w 50. rocznicę podpisania paktu Ribbentrop-Mołotow, odbyła się manifestacja szczecińskich środowisk opozycyjnych pod hasłem „Sowieci do domu”, do której udziału wezwały wspólnie Solidarność Walcząca i Federacja Młodzieży Walczącej. Manifestanci, których liczba dochodziła do kilku tysięcy, zebraли się na placu Grunwaldzkim i jego obrzeżach. Było to kluczowe miejsce dla miasta, gdyż znajdowało się w pobliżu KW PZPR, stanowiącego ostateczny cel manifestacji. Drogę do KW PZPR zagroził nam jednak kordon milicyjny. Najpierw milicjantów obrzucono bilonem, następnie doszło do starć, które w różnych częściach miasta trwały do wieczora. Kolejna manifestacja miała miejsce 17 września 1989 r., w 50. rocznicę napaści wojsk sowieckich na Polskę. Jej uczestnicy przeszli z placu Grunwaldzkiego pod konsulat ZSRR. Za okalającą placówkę ogrodzenie poleciał deszcz drobnych monet, a mur wymalowano antysowieckimi hasłami.

W dniu 11 listopada 1989 r., w rocznicę odzyskania niepodległości, odbyła się manifestacja pod hasłem „Wolność Polsce”, natomiast 13 grudnia 1989 r., w rocznicę ogłoszenia stanu wojennego pod hasłem „Ukarać zbrodniarzy stanu wojennego”. Na początku 1990 roku, a dokładnie 27 stycznia, miała miejsce manifestacja pod hasłem „Dość paktów z komuną”, podczas której jej uczestnicy próbowali podpalić gmach Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych.

Z perspektywy czasu, jako bardzo ważny oceniam również fakt uczestniczenia przez nas, wraz z innymi organizacjami opozycyjnymi, w wyborach samorządowych, które odbyły się w czerwcu 1990 r. Zbieraliśmy wówczas podpisy pod listami i roznosiliśmy ulotki. Siedziba naszego sztabu wyborczego mieściła się na trzecim piętrze budynku Urzędu Miasta w Szczecinie, w którym obecnie mieści się także Delegatura Najwyższej Izby Kontroli. Warto wspomnieć w tym miejscu, że wybory samorządowe poprzedzone zostały innym istotnym wydarzeniem, a mianowicie likwidacją w maju 1990 r. Służby Bezpieczeństwa.

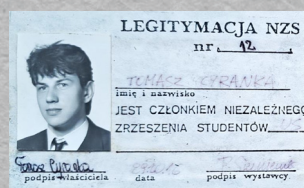
Zdjęcie z manifestacji z 11 listopada 1989 r.

Raport WUSW w Szczecinie nt. manifestacji

Manifestacja 23 sierpnia 1989 r.

Elżbieta Południk

Główny specjalista w Departamencie Strategii NIK

Biogram

„Solidarnością” zachwyciła się w liceum. W stanie wojennym jeden z nauczycieli został internowany, a jej wychowawca, członek „Solidarności” pozbawiony wychowawstwa klasy. Młodzież „dyscyplinowano” na różne sposoby. W 1986 r. rozpoczęła studia polonistyczne na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Nie uważa, że jej działalność była wyróżniająca się. Po prostu, trzeba było być po właściwej stronie. Brała udział w marszach i demonstracjach patriotycznych. Kolportowała czasopisma bezdebitowe, rozlepiła ulotki KPN-u. Uczestniczyła w strajkach studenckich w 1989 r. Studenci walczyli wtedy o rejestrację „drugiego” NZS. Główne wydarzenia strajkowe odbywały się w tzw. Humaniku – budynku Wydziału Humanistycznego UMCS. W czasie strajku – oprócz malowania haseł na plakaty – zajmowała się robieniem setek kanapek dla strajkujących. Brała też udział w happeningach Pomarańczowej Alternatywy. Sympatyzowała z Konfederacją Polski Niepodległej. Przed wyborami 4 czerwca 1989 r. zajmowała się kolportażem materiałów wyborczych tej partii i uczestniczyła w akcjach plakatowych.

Po studiach pracowała jako dziennikarka prasowa, radiowa i telewizyjna. Jako jedna z pierwszych, po rozpadzie ZSRR, wyjeżdżała z kamerą na wschód, dokumentując tam życie Polaków. W radio realizowała m.in. cykliczne audycje o tematyce kresowej. Członkini Stowarzyszenia Wspólnota Polska. Wspierała uczących się w Polsce studentów ze Wschodu i współorganizowała pobyty wakacyjne dla dzieci. Pracowała w „Dzienniku Wschodnim”, „Rzeczpospolitej” i czasopismach medycznych. Była korespondentką Radia Zet, wydawcą w portalu TVN24. Publikowała we „Wprost”, „Dzienniku”, „Forum Polonijnym”. Współzałożycielka i do 2011 r. wiceprezes Fundacji Polityki Rozwojowej, w której koordynowała projekty inicjujące tworzenie społeczeństwa obywatelskiego na Białorusi. Działaczka obywatelska na Podlasiu, upamiętniająca historię regionu. W NIK pracuje od 2011 r.

Ze wspomnień

– Ulotki i inne materiały dostarczał nam Dariusz Wójcik z KUL – późniejszy wicemarszałek Sejmu. Zapewne był wtedy śledzony, bo przecież siedział wcześniej w więzieniu – wspomina Elżbieta Południk. W kilka minut po jego wyjściu, do drzwi mieszkania przy ul. Rymwida na lubelskim LSM-ie zapukał milicjant. Właśnie rozdzielaliśmy przyniesioną przez Wójcika w plecaku bibułę. Ulotki natychmiast zostały upchnięte do kanapy, na której usiadłyśmy z koleżanką, gitara do ręki i zaintonowałyśmy Stachurę: – „z nim będziesz szczęśliwsza, dużo szczęśliwsza będziesz z niimi”. Milicjant, podobny do tego z filmów Barei, popatrzył na towarzystwo, zatrzymał wzrok na kartkach wystających z pojemnika na pościel i... sobie poszedł. Ale nie zawsze było tak łagodnie. Podczas manifestacji poznałam smak gazu i ZOMO-wską patkę ześlizgującą się po plecach. (...) W wyborach czerwcowych 1989 r. komunistyczni kandydaci prezentowali się jako niezależni. Trzeba było reagować. Na niebieskich plakatach PZPR-owskich kandydatów klejono więc paski na oczy z napisem PZPR. Na takie nocne akcje chodziłam z kolegą z archeologii. Klej z maki gotowało się w domu. Milicja ganiła takich „plakaciarzy”. Uciekając z placu Litewskiego przed pościgiem, rzuciłam pod nogi milicjanta naczynie z klejem. Poślizgnął się. To umożliwiło mi ucieczkę w bramy przy ulicy Peowiaków (wtedy Wincentego Pszowskiego). Po kilku latach jedna z „oklejanych” postanek gościła u mnie w programach telewizyjnych. Drugi z „klejonych” był szefem redakcji. Lubił mnie. Musiałam jednak unikać jego wzroku, bo w pamięci wciąż miałam ten wielokrotny „chlast” pędzlem z klejem po jego oczach i trudno mi było powstrzymać się od śmiechu. Taki chichot historii...

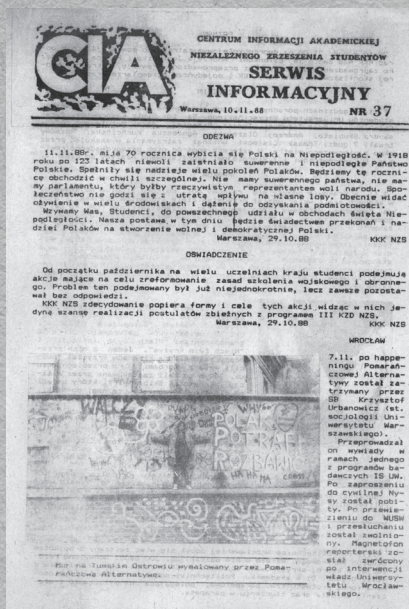
Tomasz Ziemiński

Kierownik Wydziału Wydawniczego NIK

Biogram

Studiował prawo na Uniwersytecie Warszawskim, aktywny działacz i współorganizator legalnych stowarzyszeń studenckich (m.in. „Bratniaka”, koło trzeźwości „Krokus”, koło naukowe „Paragraf”, klub PTTK „Bratniak”). Jako jedyny wchodził w skład dwóch tajnych zarządów Niezależnego Zrzeszenia Studentów Uniwersytetu Warszawskiego. Organizator warszawskiej międzyuczelnianej Unii NZS, jeden z liderów podziemnego NZS na uniwersytecie, w 1989 r. pierwszy przewodniczący NZS UW wybrany w wyborach powszechnych. Współpracował m.in. z RKW NSZZ „Solidarność”, z Międzyzakładowym Robotniczym Komitetem „Solidarności” (MRKS) i z Grupami Oporu Solidarni. Uczestnik i organizator strajków studenckich w 1988 i 1989 r. Organizator i uczestnik manifestacji patriotycznych, akcji happeningowych, działacz podziemnego ruchu wydawniczego, m.in. Oficyny Wydawniczej Pokolenie. Współwydawca „Biuletynu Informacyjnego – Centrum Informacji Akademickiej CIA”, członek redakcji „Międzyuczelnianego Informatora Środowiskowego (MIŚ)”, kolporter podziemnych wydawnictw. Reprezentant środowiska NZS w obradach podstolika młodzieżowego Okrągłego Stołu.

Urzędnik państwowy, m.in. pracował w Kancelarii Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego. W roku 2011 został kierownikiem Wydziału Wydawniczego Najwyższej Izby Kontroli, następnie dyrektorem Gabinetu Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

Robert Kwiatkowski

Doradca prawny w Departamencie Pracy,
Spraw Społecznych i Rodziny NIK

Z biogramu IPN Odnaczeni Krzyżem Wolności i Solidarności

Od 1980 roku współpracował z opozycją antykomunistyczną. W 1981 r. podjął studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność opozycyjną. Współpracował z podziemnymi strukturami Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, drukował i kolportował ulotki i czasopisma bezdebitowe.

W stanie wojennym współtworzył na UW Stowarzyszenie Bratniej Pomocy „Bratniak” – organizację formalnie jawną, skupiającą osoby o nastawieniu antykomunistycznym, zaangażowane w różne formy działalności opozycyjnej. Drukował ulotki dla Grup Oporu „Solidarni” i wydawnictwa Oficyny Wydawniczej „Pokolenie”. Był wieloletnim działaczem samorządu studenckiego na UW, i jego przewodniczącym w połowie lat 80. W 1987 r. współorganizował w Warszawie happeningi uliczne o tematyce antykomunistycznej. Działalność opozycyjną prowadził do końca lat 80.

Stan wojenny wszystko zmienił. Uczelnia została zamknięta, a Polska podzieliła się na władzę, czyli onych i my, Naród. Od razu wiedziałem, że nie mogę być obojętny. Razem z Tomkiem Przybyszewskim nawiązaliśmy kontakt z tworzącym się podziemiem i włączyliśmy się w kolportaż ulotek i malowanie napisów. Ulotki kleiliśmy na murach, przystankach i klatkach schodowych. Nasza aktywność była początkowo umiejscowiona poza uczelnią. Zaczęło się od kolportażu „Tygodnika Mazowsze” w lutym 1982 r. Kontakty utrzymywałem wtedy głównie z ludźmi „Solidarności”. Stale współpracowałem z Grupami Oporu Solidarni, ze środowiskiem Grupy Polityczne Woła oraz wydawnictwami Rytm i Pokolenie. Powielacz, który pracował u mnie w mieszkaniu na ul. Piekarskiej na Starym Mieście, stanowił własność Grup Oporu Solidarni i oni byli naszym głównym odbiorcą ulotek i książek.

Z Encyklopedii „Solidarności”

Oficyna Wydawnicza Pokolenie – wydawnictwo podziemne działające w Warszawie pomysłodawca i lider: Waldemar Gniadek. Zręby i struktura Pokolenia zaczęły powstawać po 13 XII 1981.(...) Po rozłamie jego bliskim współpracownikiem został wtedy Jakub Wygnański, który zajął się sprawami organizacyjnymi; pozostali to m. in. Robert Kwiatkowski, Piotr Skwieciński, Paweł Zalewski, Piotr Zaremba, Tomasz Ziemiński (ogółem ok. 100 osób). Do 1990 roku Pokolenie sygnowało około 120 książek i broszur w nakł. 2-5 tys. egz. Dominowała tematyka historyczna: „Historia PSL 1945-1949” Piotra Wardeckiego, „Najnowsza historia Polski” Andrzeja Alberta (właśc. Wojciech Roszkowski), „Grudzień '70 w Gdyni” Wiesławy Kwaśniewskiej (właśc. Wiesława Kwiatkowska), „Przywódcy Polski Podziemnej przed sądem moskiewskim” Artura Leinwanda.

W NIK pracuje od 2020 roku. Był wicedyrektorem Departamentu Strategii (do września 2024 r.), aktualnie jest doradcą prawnym.

Małgorzata Piekarczyk

Starszy referent w Biurze Gospodarczym NIK

Ze wspomnień

W 1985 roku (około marca lub kwietnia) ktoś z krośnieńskiego środowiska oazowego działającego przy klasztorze ojców kapucynów zapytał mnie, czy byłabym gotowa zrobić coś dla niepodległości Polski. Genów nie wydtubiesz – zgodziłam się bez wahania.

Mój mieszkający w Krośnie dziadek od strony mamy, Bolesław Gorczyca, w 1939 roku w czasie walk w kampanii wrześniowej, dostał się do niemieckiej niewoli. Pracował w Niemczech w gospodarstwie rolnym, skąd uciekł w 1941 roku. Po powrocie czekała na niego Armia Podziemna w osobie szwagra – Józefa Czuchry „Orskiego” (mojego dziadka ciotecznego), dowódcy oddziału partyzanckiego Tajnej Organizacji Wojskowej, później Narodowej Organizacji Wojskowej i najbardziej skutecznego w walce z Niemcami oddziału AK w krośnieńskim OP-11. „Orski” przez cały okres okupacji niemieckiej był poszukiwany przez Gestapo; trzykrotnie aresztowany zawsze Niemcom uciekał, wyrządzając im znaczne szkody w ludziach i sprzęcie. Nocą 4 listopada 1944 r. NKWD i UB urządziło obławę na „Orskiego”, który przyszedł do domu w Krośnie, odwiedzić żonę i synka (mojego ojca chrzestnego – Andrzeja), „Orskiemu”, który wtedy zastrzelił kapitana NKWD, udało się wymknąć (ranny przepłynął wzebrany wówczas Wisłok), dziadzio Bolesław niestety zginął. Nie wiemy, gdzie jest pochowany. W 1945 roku UB w Rzeszowie zabiło również ciotecznika Czuchrę (też nie wiadomo, gdzie komuniści po kryjomu go zagrzebali). Drugi dziadek, od strony taty, Władysław Golec, mieszkający w Bobrownikach Wielkich (koło Wierchostawic), był sąsiadem i przyjacielem Wincentego Witosa. W 1920 roku zgłosił się na wezwanie Rządu Obrony Narodowej do Armii Ochotniczej i walczył przeciwko bolszewikom w Bitwie Warszawskiej. W czasie okupacji niemieckiej czynnie wspierał oddziały partyzanckie, brał udział w wielu akcjach zbrojnych BCH, przechowywał i naprawiał broń, dostarczał pożywienie, a po wkroczeniu Sowietów i rozpoczęciu nowej okupacji czynnie wspierał partyzantkę antykomunistyczną. Po wojnie był wielokrotnie aresztowany, bity i przesłuchiwany przez funkcjonariuszy UB. Nie mogli mu darować, że w przeciwnieństwie do wielu żołnierzy BCH nie wstąpił do Milicji Obywatelskiej. Moja mama Dioniza należała do „Solidarności” Pracowników Banków od początku jej założenia, a ojciec Stanisław prowadził własną działalność. Dzięki temu zatrudniał u siebie pozbawionych pracy opozycjonistów, aktywnych działaczy NSZZ „Solidarność”, często niedługo po ich wyjściu z internowania lub więzienia.

Niedługo później w domu kolegi z LO im. M. Kopernika w Krośnie złożyłam przyrzeczenie. Było nas kilkoro, przeszliśmy szkolenie z zasad konspiracji, na koniec otrzymaliśmy poradnik „Matego konspiratora”. Pierwszą akcją, w której wzięłam udział, było zawieszenie na szlaku turystycznym prowadzącym na górę Cergową (okolice Dukli) tabliczek z napisem „Solidarność” i „Uwolnić więźniów politycznych”. W ciągu kilku następnych lat regularnie uczestniczyłam w akcjach plakatowych i ulotkowych opozycji antykomunistycznej na terenie Krośna oraz w kolportażu wydawnictw drugoobiegowych i książek, w tym wydawanego w naszym środowisku „Gońca Podkarpackiego”. Pośredniczyłam w konspiracyjnym „konkursie” na plakat antywyborczy (dotyczył wyborów parlamentarnych w 1985 r.). Przez pewien czas przechowywana była u mnie w domu pospiesznie ewakuowana z dotychczasowego miejsca biblioteka wydawnictw podziemnych.

W 1985 r. w liceum urządzono nam (głównie „oazowiczom”) przesłuchania przez funkcjonariuszy SB w obecności dyrektora szkoły, z powodu podejrzeń o działalność antypaństwową. Straszili nas wyrzuceniem ze szkoły, niedopuszczeniem do matury i zakazem wstępu na studia. Nikogo nie przestraszyli. Styl przesłuchań już się wtedy zmienił, i rąk i żeber nie łamano. Nasza działalność była stale i solidnie wspierana przez ojców kapucynów. To, co dał nam ruch oazowy księdza Franciszka Blachnickiego (zamordowanego w 1987 r. w Niemczech, przez funkcjonariuszy SB) i ojcowie kapucyni, to przede wszystkim ogromna wiedza o tej części historii, której wtedy w szkole nie uczono. Mało kto wtedy wierzył, że komuna upadnie tak szybko. Dało nam to inspirację do pogłębiania tej wiedzy, poszukiwania źródeł, zadawania niewygodnych pytań i szukania odpowiedzi. Jednocześnie zapewnił nam potężną formację moralną, położył fundamenty pod budowanie naszych postaw i sumień, co uczyniło z nas na całe życie ludzi przywoitych i niezłomnych. Ludzi, których do dziś „od bankowego konta Polska obchodzi bardziej”.

Urodziła się w Krośnie. Studiowała religioznawstwo na Wydziale Filozoficzno-Historycznym i filmoznawstwo oraz językoznawstwo na Wydziale Filologii Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W NIK pracuje w Wydziale Wydawniczym od 2013 roku.

